

К Е Н
Ф О Л Е Т Т

В У Щ К О
Г О Л К И

Кен Фолетт
Вушко голки

© Ken Follett, 1978

© Hemiro Ltd, видання українською мовою, 2017

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад та художнє оформлення, 2017

Велика подяка Малкольму Галке за його
неоціненну допомогу

Передмова

На початку 1944 року німецька розвідка збирала інформацію про розташування військових сил у південно-східній частині Англії. З розвідувальних літаків фотографували казарми, аеродроми та флотилії затоки Вош^[1]. Генерал Джордж Паттон у рожевих галіфе, які складно було сплутати з чиїмись іншими, вигулював свого білого бульдога. Розвідка також реєструвала сплески активності в радіоефірі та передачу повідомлень між полками. Німецькі шпигуни, які в той час були в Британії, все підтверджували.

Армії там, звісно ж, не було. Замість кораблів – макети з гуми та деревини, а замість бараків – декорації. У Паттона не було жодного солдата. По радіо передавали якісь нісенітниці, а шпигуни вели подвійну гру.

Генерал поставив собі за мету обдурити ворога та примусити його готуватися до висадки в Па-де-Кале^[2] – таким чином початок операції в Нормандії застав би супротивника зненацька. Це була омана небачених масштабів, у якій брали участь тисячі людей. Сталося б диво, якби жоден із гітлерівських шпигунів про це не дізнався.

А чи були взагалі в Британії німецькі агенти? У ті часи всім здавалося, що члени «п'ятої колони» були всюди. Після війни ширилися чутки, ніби MI-5^[3] знешкодило всіх шпигунів ще до початку 1939 року. Дійсно, агентів було вкрай мало: британській розвідці вдалося впіймати майже всіх.

Але ж достатньо й одного...

Нам відомо, що німці побачили ті декорації в Східній Англії, запідозрили обман і доклали чимало зусиль, щоб дізнатися правду. Поки що я не сказав нічого, чого б не можна було прочитати в підручниках з історії. Проте далі починається моя розповідь.

А втім, хтозна, може, все так і було?..

Камберлі, графство Суррей

Вушко голки

Німців майже вдалося обдурити, лише Гітлер здогадувався про це, але він не наважувався довіритися своїй інтуїції...

Алан Джон Персіваль Тейлор.

Історія Англії 1914–1945 років

Частина перша

1

Такої холодної ночі не було вже сорок п'ять років. Дороги, які вели до багатьох англійських сіл, безнадійно замело, а Темза вкрилася кригою. Якось у січні поїзд Глазго – Лондон прибав на вокзал Юстон із затримкою на добу. Через сніг і відсутність освітлення на дорогах стало дуже небезпечно: кількість аварій збільшилася вдвічі, а люди жартували, що вночі небезпечніше їздити в «Остін-7» на Пікаділлі, ніж у танку на лінії Зігфріда^[4].

Потім прийшла чудова весна. У небі велично літали загороджувальні аеростати, а на лондонських вулицях до дівчат у легких сукнях загравали солдати. Узагалі місто було мало схоже на столицю країни, яка воює, хоча деякі ознаки все ж залишалися помітними. Коли Генрі Фабер їхав на своєму велосипеді з вокзалу Ватерлоо в бік Гайгейту^[5], він їх помітив: мішки з піском біля важливих міських будівель, бомбосховища Андерсона в приміських садах, плакати із закликами евакуюватися та інструкціями на випадок обстрілу з повітря. Фабер був набагато спостережливіший, ніж того вимагала посада звичайного залізничника. У парках гралися діти – вочевидь, план евакуації аніскільки не виконувався. На дорогах було багато машин, незважаючи на продаж пального виключно за картками, а виробники автомобілів анонсували випуск нових моделей. Фабер знав, що означає впровадження нічних змін на заводах, де ще кілька місяців тому не вистачало роботи навіть удень. Найбільш пильно чоловік стежив за переміщенням військ залізничними шляхами Британії: усі документи проходили через його кабінет, а з тих паперів можна було видобути чимало інформації. Наприклад, сьогодні Фабер поставив печатки на партію документів, які змусили його виснувати, що в Британії утворюється

новий експедиційний корпус. Чоловік був упевнений, що той налічуватиме близько ста тисяч осіб і прямуватиме до Фінляндії.

Ознаки були цілком недвозначні, але було в цьому й щось несерйозне. По радіо жартували про бюрократизм щодо правил військового часу, у бомбосховищах співали пісень, модниці носили протигази у вишуканих сумочках від відомих кутюр'є. Усі називали війну нудною: вона відчувалась водночас і неосязною, і тривіальною, наче в кіно. Абсолютно всі попередження про авіанапади виявилися фальшивими.

Фабер був іншої думки, але ж він і не такий, як усі.

Чоловік повернув на Арчвей-роуд і трохи прихилився до керма, щоб легше було їхати вгору. Довгі ноги без упину крутили педалі, наче поршні локомотива. Фабер був у гарній фізичній формі, як на свій вік – тридцять дев'ять. Хоча про вік він збрехав. Він обачливо обманював багато про що.

Підіймаючись на пагорб у Гайгейті, Фабер спітнів. Його будинок був одним із найвищих у Лондоні – власне, саме через це він у ньому й оселився. Вікторіанська цегляна будова налічувала шість окремих споруд – високих, вузьких і темних, як уява людей, для яких їх збудували. У кожному будинку було по три поверхи та підвал з окремим входом для слуг (у дев'ятнадцятому столітті англійці середнього класу будували вхід для прислуги навіть тоді, коли в них не було грошей, щоб її найняти). Фабер ставився до англійців дещо із цинізмом.

У шостому будинку колись жив містер Гарольд Гарден – власник невеличкої компанії «Чай і кава Гардена», яка збанкрутувала під час рецесії. Неплатоспроможність була для чоловіка смертним гріхом, тому кончина стала єдиним виходом, який залишився у Гардена. Дім успадкувала його дружина. Удові довелося взяти орендарів, щоб якось звести кінці з кінцями. Жінці подобалося бути господинею пансіону, хоча за етикетом, яким керувалося її оточення, вона мала би трохи соромитися цього. Саме в цієї вдови Фабер і винаймав кімнату на верхньому поверсі з мансардним віконечком. З понеділка

по п'ятницю чоловік жив тут, а на вихідні, як він казав місіс Гарден, їздив до матері в Еріт^[6]. Насправді ж він винаймав іншу кімнату в Блекгіті^[7], де місцева господиня називала його містером Бейкером і вважала, що він комівояжер, який на тижні торгує канцелярським приладдям.

Під несхвальними поглядами високих вікон вітальні Фабер вкотив велосипед садовою доріжкою в сарай і примкнув його до газонокосарки. Згідно із законами військового часу жоден транспортний засіб не можна залишати у вільному доступі. У сараї було повно ящиків із картоплею, приготованою для садіння, – вона вже почала проростати. Господиня перетворила квіткові клумби на город – як особистий внесок у війну.

Фабер увійшов у дім, повісив капелюха в коридорі, вимив руки та пішов до столу. Троє інших орендарів уже їли – парубок із прищуватою шкірою з Йоркширу, який намагався вступити до армії, продавець солодоців із рідким світлим волоссям і морський офіцер у відставці, якого Фабер вважав дегенератом. Чоловік з усіма привітався кивком голови й сів за стіл.

Продавець розповідав жарт:

– Командир ескадрильї каже: «Щось ви занадто швидко повернулися!», а пілот йому відповідає: «Ми розкидали листівки пакунками, адже так швидше». Раптом командир заволав: «Та ви ж могли когось прибити!»

Офіцер захихотів, а Фабер лише усміхнувся. Увійшла місіс Гарден із чайником.

– Доброго вечора, містере Фабере. Ми почали вечеряти без вас. Сподіваюся, ви не образилися?

Чоловік тоненько намазав маргарин на шматок хліба з непросіяного борошна й на мить відчув ностальгію за товстими сардельками.

– Анітрохи. До речі, ваша картопля вже готова до садіння, – повідомив він.

Фабер поквапився доїсти свою вечерю. Присутні сперечалися щодо того, чи варто усунути з посади Чемберлена та призначити на його місце Черчилля. Місіс Гарден час від часу щось промовляла та дивилася на реакцію мовчазного чоловіка. Гладка, ровесниця Фабера, вона полюбляла одягатися, як тридцятирічна, – мабуть, сподівалася ще раз вийти заміж. Залізничник участі в розмові не брав.

Місіс Гарден увімкнула радіо, яке після шипіння та буркотіння оголосило: «Радіо Бі-бі-сі. Програма „І знову він!“». Фабер якось уже слухав це шоу – про німецького шпигуна Фюнфа. Чоловік закінчив вечеряти, вибачився та піднявся до своєї кімнати.

Місіс Гарден залишилася сам на сам з «І знову він!». Морський офіцер разом із продавцем солодощів попрямували в паб, а побожний парубок із Йоркширу – на вечірню службу. Господиня влаштувалася у вітальні зі скляночкою джину та втопила очі в чорні штори, думаючи про містера Фабера. Шкода, що він постійно сидить у своїй кімнаті. Жінці не вистачало компанії, а спілкування із цим чоловіком було саме тим, чого місіс Гарден потребувала найбільше.

Такі думки будили в ній почуття провини, тому господиня почала думати про містера Гардена. Спогади про нього були ще теплі, але дещо нечіткі, наче затерта, пошкоджена кіноплівка з нерозбірливим звуком. Жінці було легко згадати їхнє подружнє життя, але обличчя, одяг чи коментарі чоловіка щодо військових новин уже почали стиратися з її пам'яті. Містер Гарден був маленьким енергійним чоловічком, успішним у бізнесі, коли йому таланило, та неуспішним, коли удача його полишала. У ліжку він був абсолютно ненаситний, хоча на людях поводився стримано. Місіс Гарден дуже його любила. Господи, скільки ще жінок могли б опинитися в такій ситуації, якби ця війна розгорілася не на жарт? Господиня долила собі ще джину.

Містер Фабер був дуже спокійним, у цьому й полягала проблема. У нього наче не було жодного грішка: він не палив, кожен вечір сидів у своїй кімнаті та слухав класичну музику по радіо, від нього ніколи не пахло алкоголем. Чоловік читав багато газет і часто виходив на

прогулянки. Незважаючи на своє доволі скрутне становище, Фабер справляв враження розумної людини: коли він брав участь у розмовах за вечерею, його думки завжди були глибшими, ніж у решти. Він точно міг би знайти кращу роботу, якби хотів. Вочевидь, залізничник сам позбавляв себе того, на що дійсно заслуговував.

Те саме можна сказати й про його зовнішність. Фабер мав чудову статуру: високий, довгоногий, із сильними плечима та шиєю, без грама зайвої ваги. Обличчя в нього було мужнє, з високим лобом, довгастим підборіддям і блакитними очима. Фабера не можна було назвати надзвичайно вродливим, але такий типаж подобався жінкам. Його красу псували лише губи: маленькі й тонкі. Вони надавали чоловікові жорстокого вигляду. Щодо містера Ґардена, то він був абсолютно не здатен на те, щоб скривдити когось.

Незважаючи на всі очевидні переваги, Фабер був не з тих чоловіків, на яких жінки дивляться двічі. Його поношені штани ніколи не бачили праски (місіс Ґарден легко б випрасувала їх, але чоловік ніколи не просив про це). Залізничник носив мішкуватий плащ і картуз, як у вантажників у порту. Вусів у нього не було, а волосся Фабер коротко стриг що два тижні. Чоловік наче навмисне хотів мати вигляд нікчеми.

Залізничник точно потребував жінки. Місіс Ґарден навіть на мить замислилася, чи він, бува, не гомосексуаліст, але швидко відкинула цю думку. Фаберу потрібна була жінка, яка б могла привести його у належний вигляд та підтримати його амбіції. А місіс Ґарден потрібен був чоловік, з яким можна було б поговорити. Ну і для кохання.

Проте Фабер ніколи не робив жодних кроків у цьому напрямку. Хоч кричи від розпачу. Місіс Ґарден знала, що вона приваблива жінка. Господиня глянула в дзеркало та долила собі ще краплю джину. Вродливе обличчя, світле хвилясте волосся і взагалі... є за що потриматися. Ця думка насмішила її, мабуть, уже трішки п'яну.

Місіс Ґарден випила ще джину. Може, треба самій зробити перший крок? Містер Фабер просто занадто сором'язливий, хронічно сором'язливий, але точно не позбавлений пристрасті – це вона

розгледіла в його очах, коли він двічі випадково зустрів її у нічній сорочці. Може, якщо поводитися трохи нахабніше, вдасться побороти його сором'язливість? Втрачати ж нічого. Жінка спробувала уявити найгірший сценарій, який може трапитися, щоб зрозуміти, що вона відчуватиме. Скажімо, він може їй відмовити – буде соромно, ба навіть принизливо. Це точно поставить під удар її гордість. Але ж не обов'язково про це кому-небудь розповідати. Фабер просто поїде звідси та й усе.

Однак думка про відмову змусила місіс Гарден облишити свій план. «Я не з тих жінок, що можуть поводитися нахабно. І вже час лягати спати», – подумала вона й пішла на гору, прихопивши з собою пляшку. Якщо випити ще скляночку джину в ліжку, то вдасться заснути.

Спальня місіс Гарден була просто під кімнатою містера Фабера. Роздягаючись, жінка чула скрипку: вочевидь, він слухає радіо. Господиня одягла нічну сорочку – рожеву з вишитим комірцем (і ніхто не бачить!) – і випила ще скляночку джину. Цікаво, як виглядає містер Фабер без одягу? Мабуть, у нього плаский живіт, а навколо сосків росте волосся. Він худий, певно, аж ребра видно. У нього маленький підтягнутий зад. Жінка знову захихикала: ну що за сором!

Влаштувавшись зі скляночкою джину в ліжку, місіс Гарден взяла книжку, але сконцентруватися на читанні не змогла. Крім того, вся та чужа романтика вже обридла їй. Історії про небезпечні любовні перипетії цікаво читати тоді, коли в тебе самої чудовий безпечний роман. Місіс Гарден потрібно було дещо більше, ніж книжечки про кохання від Барбари Картленд^[8]. Жінка зробила ще ковточок. Нехай уже містер Фабер вимкне своє радіо, бо таке відчуття, наче спиш на танцювальній вечірці!

Звісно, можна піти та попросити його. Годинник показує пів на одинадцять. Можна накинути халат (у тон до нічної сорочки), трохи причесатися, взути капці (доволі витончені, з трояндами), піднятися сходами на поверх вище та, власне, постукати у двері. Містер Фабер відчинить їй, мабуть, у брюках і майці, та погляне на неї так, як

дивився, коли вперше побачив її в нічній сорочці дорогою до ванної кімнати...

– От же стара дурепа! – вголос промовила до себе жінка. – Ти ж просто шукаєш привід, щоб піднятися до нього!

А навіщо їй узагалі якийсь там привід? Вона доросла жінка, що мешкає у своєму будинку та вже десять років не зустрічала жодного чоловіка, який би їй подобався! До біса! Місіс Гарден потрібен сильний волохатий чоловік, який придавить її до ліжка, стисне груди та, дихаючи у вухо, розсуне великими долонями ноги, бо назавтра з Німеччини прилетить газова бомба й усі вони задихнуться та помруть, а вона втратить свій останній шанс!

Місіс Гарден випила склянку джину, одягла халат, причесалася, взула капці й схопила ключі на випадок, якщо Фабер замкнув двері та не почує її стукіт через свою музику.

На сходах нікого не було, і жінка почала підніматися у темряві. Одна сходинка рипіла, тому Місіс Гарден хотіла через неї переступити, але зашпорталася й важко гупнула ногою. Ніхто не почув. Господиня піднялася та постукала у двері, потім легенько штовхнула їх – зачинено. За стіною замовкло радіо й почувся голос містера Фабера:

– Хто там?

У нього була хороша вимова – ні кокні^[9], ні акценту. Просто приємна нейтральна вимова.

– Можна з вами поговорити? – спитала місіс Гарден.

Чоловік завагався, а відтак промовив:

– Я не одягнений.

– Я теж, – хихикнула жінка й відімкнула двері своїм ключем.

Фабер стояв перед приймачем із якоюсь викруткою в руках. У штанях, але без майки. Обличчя в нього було біле, як сніг, і страшенно перелякане. Місіс Гарден увійшла та зачинила за собою двері. Що ж тепер сказати? Жінка пригадала фразу з американського фільму:

– Може, купите самотній жінці випити?

От же дурня – у нього в кімнаті немає випивки, а піти вони точно нікуди не зможуть, бо жінка неодягнена. Проте фраза місіс Гарден прозвучала спокусливо та наче зумовила потрібний ефект. Фабер нічого не відповів і повільно підійшов до господині. У нього дійсно росло волосся навколо сосків. Місіс Гарден зробила крок назустріч, і чоловік обійняв її. Жінка заплющила очі, підняла обличчя та відчула його поцілунок. В обіймах Фабера її спина трохи прогнулася – і раптом нестерпний біль пронизав усе тіло. Рот відкрився в німому крику.

Фабер чув, як місіс Гарден перечепилася на сходах. Якби вона почекала ще з хвилинку, він би встиг сховати передавач у ящик, а шифрувальні книги – у шафу, і жінці б не довелося помирати. Проте шпигун не встиг прибрати докази, коли в замку повернувся ключ, і чоловік схопив стилет^[10].

Місіс Гарден трохи вигнулася, і через це Фабер не влучив у серце з першого разу. Довелося засунути пальці їй до рота, щоб жінка не закричала, а потім вдарити ще раз. Удруге чоловік влучив у ребро, тому лише поранив господиню. Приснула кров – чисто вбити не вийшло. Ніколи не виходить, якщо не влучаєш із першого удару.

Тепер жінка вся звивалася, уколом у серце її не вбити. Тримаючи пальці в її роті, Фабер іншою рукою схопив місіс Гарден за щелепу та притиснув до дверей. Голова господині глухо вдарилася об дерев'яні панелі – краще б він не вимикав музику, та звідки ж йому було знати?

Якусь мить шпигун вагався. Добре було б, якби жінка померла в ліжку – Фабер уже навіть планував, як маскуватиме докази вбивства. Тепер же він не мав певності, чи зможе дотягти її тіло до постелі без зайвого шуму. Фабер міцніше схопив місіс Гарден за щелепу – жінка продовжувала битися головою об двері – та широкою дугою розрізав її горло. Вийшло неохайно: стилет не призначений для того, щоб різати, і взагалі агент не любив перерізати горлянки.

Фабер відскочив, щоб уникнути першого виплеску крові з горла, а потім швидко підхопив місіс Гарден, щоб її тіло не впало на підлогу. Намагаючись не дивитися на шию, він підтягнув жінку до ліжка та вклав її на нього.

Шпигуну доводилося вбивати і раніше, тому він знав, якою буде його реакція, щойно він відчує себе у безпеці. Чоловік підійшов до раковини в кутку й нахилився в очікуванні спазмів. Над умивальником висіло дзеркало, в якому відображалось його обличчя: бліда шкіра та широко розплющені очі. Вбивця. Фабера змудило, але потім стало трохи краще.

Тепер можна повертатися до роботи. Чоловік знав, як треба діяти: він усе продумав, ще коли вбивав місіс Гарден.

Фабер умився, почистив зуби й вимив після себе раковину. Потім він сів за стіл біля передавача, глянув у записник, відшукав потрібне місце та продовжив вистукувати повідомлення. Воно було довгим: треба передати дані про армію, яку готували до відправки у Фінляндію. Фабер устиг передати половину інформації, коли його перервала місіс Гарден. У блокноті текст уже був зашифрований. У кінці свого повідомлення шпигун передав «привіт Віллі» й на цьому завершив.

Відтак Фабер спакував передавач у спеціальний кейс, а решту своїх речей – у валізу. Штани він почистив від плям крові, а потім і сам помився.

Нарешті агент глянув на труп.

Тепер уже можна ставитися до цього холоднокровно. Іде війна, а вони – вороги. Якби він не вбив місіс Гарден, вона б стала причиною його смерті. Вона була загрозою, і Фабер відчув полегшення, коли нейтралізував її. Не варто було його лякати.

Однак перед шпигуном постало вкрай неприємне завдання. Він розв'язав халат місіс Гарден і задер нічну сорочку до пояса. На жінці були панталони – чоловік розірвав їх так, що стало помітно лобкове волосся. Нещасна місіс Гарден. Вона лише хотіла його звабити. На жаль, у Фабера не було жодної можливості випроводити її з кімнати

так, щоб вона не побачила передавача. Британська пропаганда закликала людей уважно стежити за підозрілими речами – до смішного уважно. Якби в Абвері^[11] справді працювало стільки агентів, як розповідають у британських газетах, Німеччина вже б давно виграла війну.

Фабер ступив крок назад і знову глянув на місіс Гарден, схиливши голову набік: «Щось не так. Треба думати, як сексуальний маніяк. Якби мене охопила пристрасть, жага оволодіти такою жінкою, як Уна Гарден, і я вбив її заради цього, що б я робив?»

Ну звичайно ж! Такий чоловік точно б захотів побачити її груди. Фабер нахилився до тіла, вхопив комір сорочки та рвонув його вниз до талії. Великі груди звисились набік. Звісно, поліцейський патологоанатом швидко зрозуміє, що жінку не зґвалтували, але це вже не матиме значення. Фабер вивчав криміналістику в Гейдельберзі та знав, що часто напади, які мають на меті зґвалтування, так і не закінчуються статевим актом. Крім того, на таке шпигун не був готовий навіть заради Фатерлянда. Він же не есесівець. Дехто з тих і справді міг би зґвалтувати труп... Треба викинути ці думки з голови.

Фабер знову помив руки та одягнувся. Була майже північ – можна зачекати ще з годину, а потім піти звідси. Так буде безпечніше. Чоловік сів і почав думати, чи не наробив він якихось помилок.

Помилки були, ніде правди діти. Якби його прикриття було бездоганним, він би ніколи не опинився в такій ситуації. І ніхто не викрив би його таємницю. Але місіс Гарден це вдалося. Точніше, вдалося б, якби вона прожила ще декілька секунд. Значить, його прикриття мало слабкі місця, а це вказує на те, що він десь помилився.

Треба було поставити засув на двері. Краще вже нехай би його вважали звичайнісіньким боягузом, аніж господині в нічних сорочках проникали зі своїми ключами в його кімнату.

Проте це була лише вершина айсберга. Справжня проблема полягала в тому, що Фабер, як холостяк, привертав до себе занадто

багато уваги. Ця думка викликала в нього лише роздратування. Шпигун знав, що він вродливий чоловік, у якого немає жодної поважної причини для того, щоб бути самотнім. Агенту потрібно було вигадати якусь «легенду», щоб попередити можливі зазіхання з боку таких-от місіс Гарден.

Треба пошукати натхнення в реальному житті. Чому ж він самотній? Фабер неспокійно поворухнувся: йому не подобалося копирсатися у власній душі. Відповідь була проста: чоловік залишався холостяком через свою роботу. У більш глибокі нетрі свого внутрішнього світу шпигун залазити не хотів.

Доведеться ночувати під відкритим небом. Наприклад, десь у Гайґейтському лісі. Уранці можна буде віднести речі на вокзал у камеру схову, а ввечері – поїхати в кімнату в Блекгіті. Відтепер Фабер користуватиметься винятково своєю другою «особистістю». Поліції він не дуже боявся, бо комівояжер, який жив у Блекгіті на вихідних, був мало схожий на працівника залізниці, що вбив свою господиню. Той, за кого Фабер видавав себе в Блекгіті, був яскравим, відкритим та веселим чоловіком. Він носив барвисті краватки, купував напої на всю компанію та часто змінював зачіску. Поліція ж буде шукати миршавого збоченця, який не брав до рота випивки та тримався подалі від жінок, аж поки його не охопила жадоба. Ніхто й не подумає запідозрити вродливого комівояжера в смугастому костюмі, якого, звичайно, теж час від часу відчуває пориви пристрасті. Проте цьому торговому агенту точно не треба вбивати жінку, щоб побачити її груди.

Однак Фаберу доведеться потурбуватися про прикриття: він зникати мінімум дві особистості. Потрібна нова робота й нові документи (паспорт, посвідчення, продовольча картка, свідоцтво про народження). Усе це вкрай ризиковано. Чорти б забрали місіс Гарден! Вона що, не могла напиться та заснути, як завжди?

Перша ночі. Фабер востаннє оглянув кімнату. Про докази можна не хвилюватися, бо його відбитки пальців однаково є всюди, а в поліції не буде жодних сумнівів щодо того, хто саме скоїв вбивство.

Ніяких особливих почуттів до цього будинку чоловік не мав. Хоч Фабер і прожив тут два роки, він не вважав це місце своєю домівкою.

Проте цей будинок навчить його на все життя ставити засув на двері.

Фабер вимкнув світло, взяв речі, тихенько спустився сходами вниз і вийшов у ніч.

Генріх II був не таким, як інші англійські королі. У ті часи, коли про короткострокові ділові візити ніхто й не чув, він примудрявся стрибати між Англією та Францією з такою швидкістю, що люди почали говорити про його надприродні здібності. Звісно, ці чутки король і не думав спростовувати. У 1173 році в червні чи вересні (залежно від того, яким джерелам довіряти) Генріх II приїхав до Англії та повернувся назад до Франції так швидко, що жоден літописець того часу про це не дізнався. Пізніше історики знайшли докази цього візиту в звітах скарбівні. У ту пору королівство Генріха II переживало атаку військ його синів із півночі та півдня – на кордоні з Шотландією та на півдні Франції. Нащо ж він приїздив? Із ким він зустрічався? Чому цей візит залишався таємницею в часи, коли чутки про магичні сили могли перемогти цілу армію? Якою була мета того приїзду?

Саме це й намагався з'ясувати Персіваль Годліман улітку 1940 року, коли солдати Гітлера серпом пройшлися полями Франції, а англійці кривавим потоком повзли на рідну землю через вузьку, наче шийка пляшки, гавань Дюнкерка.

Професор Годліман знав про Середньовіччя більше, ніж будь-хто. Його книжка про «чорну смерть» – пандемію чуми XIV століття – змінила чи не всі погляди про розвиток Середньовіччя та здобула таку популярність, що її навіть надрукувало видавництво «Penguin». Досягши значних успіхів, Персіваль Годліман вирішив приділити увагу більш раннім періодам історії, які ще важче піддавалися вивченню.

О пів на першу чудового червневого дня секретарка професора зайшла до нього в кабінет і побачила, що Персіваль Годліман схилився над рукописом, перекладаючи його з середньовічної латини на англійську. Щоправда, його письмо було ще менш зрозумілим. Жінці не подобалася кімната з рукописами: в ній пахло

смертю. До того ж на дверях усюди було стільки замків, що приміщення нагадувало мавзолей. Секретарка поспішала на обід у сад на Гордон-сквер.

Ґодліман стояв біля кафедри на одній нозі. Світло, відбиваючись від книжки, падало йому на обличчя так, що професор був схожий на привида чи середньовічного ченця, який нерухомо вартує своє творіння. Секретарка покашляла та зачекала, доки Ґодліман – невеличкий чоловік у твідовому костюмі з покатими плечима та зіпсованим зором – її помітить. До речі, якщо витягти професора із Середньовіччя, то він може бути цікавим співрозмовником. Жінці довелося знову покашляти, щоб привернути до себе увагу:

– Професоре Ґодліман?

Він підвів на неї погляд і усміхнувся. Ось тепер професор уже менше нагадував привида й більше скидався на чийогось ненормального батька.

– Вітаю! – вигукнув він здивовано, наче зустрів сусіда посеред пустелі Сахара.

– Ви просили нагадати про обід із полковником Террі у «Савої».

– О, так! – професор витяг з кишеньки годинника. – Мабуть, треба виходити, якщо я хочу встигнути дійти туди пішки.

– Я принесла ваш протигаз.

– О, дуже дякую! – чоловік знову посміхнувся. Іноді все ж таки він може бути приємним. – Як думаєте, треба одягнути пальто?

– Вранці ви прийшли без нього. Сьогодні тепло. Зачинити за вами сховище?

– Так-так, дякую, – він поклав записник до кишені та вийшов.

Секретарка оглянула сховище, здригнулася і вийшла слідом за професором.

Полковник Ендрю Террі був сухим від постійного куріння й червонощоким шотландцем із рідким волоссям пшеничного кольору, намащеним бріоліном. Одягнений у цивільне, він чекав професора за столиком у «Савой-гриль». У попільничці вже було три недопалки. Полковник підвівся, щоб потиснути Ґодліману руку.

– Доброго дня, дядьку Ендрю, – сказав професор до молодшого брата своєї матері.

– Як життя, Персі?

– Пишу книгу про Плантагенетів^[12], – Годліман сів на вільний стілець.

– І досі тримаєш рукописи в Лондоні? Дивно.

– Чому?

Террі підпалив наступну цигарку.

– Вивозь їх із міста – на випадок бомбардування.

– А треба?

– Половину Національної галереї закопали десь в Уельсі. Молодий Кеннет Кларк^[13] кумекає краще, ніж ти. До речі, тобі й самому було б добре поїхати звідси, доки є така можливість. У тебе, мабуть, небагато учнів залишилося, еге ж?

– Небагато, це точно, – професор узяв меню в офіціанта. – Дякую, аперитиву не треба.

Террі меню не взяв.

– Серйозно, Персі, навіщо ти тут сидиш?

Очі Годлімана спалахнули, наче проектор, – мовби він подумав про щось уперше відтоді, як увійшов.

– Треба евакуювати дітей і таких геніїв нації, як Бертран Расселл^[14]. А я... Якщо я поїду, то це матиме такий вигляд, наче я тікаю та дозволяю іншим битися за мене. Може, це і не дуже логічно, але справа не в логіці, а в почуттях.

Террі всміхнувся, наче саме це він і очікував почути від Годлімана, проте одразу змінив тему й опустив очі в меню.

– Заради ж Бога! Пиріг лорда Вултона^[15]?

– Я певен, що там лише картопля та овочі.

Коли принесли замовлення, Террі запитав:

– Що думаєш про нового прем'єр-міністра?

– Просто віслюк, але Гітлер – теж дурень. Однак поглянь, як далеко він зміг зайти. А ти що думаєш?

– Ну, нас Вінстон влаштовує. Він хоча б схильний до агресивних дій.

– Нас? Ти що, знову в грі?

– Насправді я ніколи не виходив з неї.

– Але ж ти казав...

– Персі, хіба ти не знаєш, що в армії є такі підрозділи, в яких службовці заперечують свою причетність до них?

– Нічого собі! Увесь цей час...

Принесли першу страву, й чоловіки відкрити пляшку білого бордо. Ґодліман замовив запеченого лосося і замислився. Зрештою Террі спитав:

– І досі думаєш над тим, що я сказав?

Професор кивнув:

– Згадав, як був молодий. Страшні були часи, – у голосі Ґодлімана вчувалася ностальгія.

– Війна тепер інакша. Нині мої хлопці не вештаються в тилу ворога, рахуючи намети. Хоча ні, вештаються, звичайно, але це вже не відіграє такої важливої ролі. Зараз ми просто перехоплюємо радіоповідомлення.

– А хіба їх не зашифровують?

– Можна ж розшифровувати, – знизив плечима Террі. – Зараз ми дізнаємося про все необхідне саме таким чином.

Ґодліман озирнувся довкола – нікого не було. Хоча, звісно, Террі не треба було нагадувати, що безтурботні балачки можуть коштувати життя.

Полковник продовжив:

– Моя робота – пересвідчуватися, що в них немає потрібної інформації щодо нас.

На друге чоловікам принесли курячий пиріг. Яловичину вже не подавали. Ґодліман мовчки слухав Террі.

– Кумедний цей Канаріс. Адмірал Вільгельм Канаріс, голова Абверу. Я колись зустрічався з ним перед тим, як все це почалося. Йому подобається Англія, і він не дуже в захваті від Ґітлера. У будь-

якому разі нам відомо, що він отримав наказ розпочати масштабну розвідоперацію проти нас, щоб підготуватися до наступу. Проте Канаріс не надто старається. Ми заарештували їхнього найкращого шпигуна в перший же день після оголошення війни – він зараз у в'язниці Вандсворт. Шпигуни Канаріса – нетямущий народ: старі бабусі в пансіонах, навіжені нацисти, дрібні злодії...

– Годі вже, старий, це занадто, – урвав Ґодліман. Від люті та нетями його аж трусило. – Це ж усе таємна інформація! Я не хочу цього знати!

Террі залишався цілковито спокійним.

– Ще щось замовлятимеш? Я хочу шоколадного морозива.

Ґодліман підвівся.

– Я наївся. Повернуся до роботи, якщо ти не проти.

Террі кинув на нього прохолодний погляд.

– Світ міг би й зачекати на твою працю про Плантагенетів. Хлопче, війна йде. Я хочу, щоб ти працював на мене.

Ґодліман довго дивився на нього згори вниз.

– Та що ж, у біса, я робитиму?

– Ловитимеш шпигунів, – губи Террі розтяглися в хижій посмішці.

Незважаючи на чудову погоду, Ґодліман повертався в інститут у паскудному настрої. Ніяких сумнівів: він погодиться на пропозицію полковника Террі. Його країна воює – і робить це за праве діло. Тому якщо професор застарий, щоб іти в бій, то принаймні так він зможе допомогти своїй країні. Вагався Ґодліман лише через свою роботу. Її треба полишити – і хтозна на скільки років. Ця думка пригнічувала чоловіка. Десять років тому померла його дружина, і з тих пір його цілковито захопила середньовічна історія. Ґодліман отримував задоволення від того, що розгадував таємниці, шукав дрібні підказки, працював із протиріччями, брехнею, пропагандою та вигадками. Його нова книжка стане кращою у своїй галузі за останнє століття – і ще століття ніхто точно навіть близько не зрівняється з її автором. Професор так давно присвятив своє життя цій роботі, що навіть думка про те, щоб її полишити, здавалася йому

безглуздою. Змиритися з нею було приблизно так само складно, як, наприклад, сприйняти новину про те, що люди, яких ти називав татом і мамою, насправді тобі не рідні.

Раптом у думки Годлімана вірвався лемент сирени повітряної тривоги. Спершу з'явилося бажання її проігнорувати – багато хто так робив, та й до інституту залишилося іти лише десять хвилин. А втім, до роботи професор уже точно сьогодні не повернеться, тож він поспіхом попрямував до станції метро, де щільний натовп лондонців спускався сходами на тьмяну платформу. На стіні висів плакат із рекламою супів «Vovril», біля якого Годліман і зупинився. Насправді проблема криється не тільки в роботі.

Сама ідея повернутися у гру пригнічувала професора. Звісно, в цій роботі були й переваги: увага до кожної дрібниці, цінність розуму та прискіпливості, ризик зі здогадками. Але увесь той шантаж, зрадництво, обман... повсякчасні удари в спину. Годліман ненавидів це. Людей на платформі ставало все більше, тому професор сів на підлогу, поки ще було місце. Біля нього стояв чоловік у формі водія автобуса.

– Бути сьогодні в Англії, в цей літній день! Знаєте, хто це сказав?
– усміхнувся водій.

– У цей квітневий день, – виправив його Годліман. – Це сказав Браунінг^[16].

– А мені казали, що Гітлер.

Жінка, яка стояла біля нього, розсміялася, і водій повернувся до неї:

– А ви чули, що біженець із Лондона сказав дружині одного фермера?

Годліман перестав слухати і згадав, як сам мріяв опинитися в Англії, коли сидів на гілці платана в туманній французькій долині в тилу німців. Через туман навіть у трубу складно було розгледіти щось, окрім нечітких силуетів, тому чоловік збирався злізти з дерева та повернутися пішки десь на мильо. Раптом просто нізвідки з'явилися троє німецьких солдатів, які всілися під деревом і

закурили. Трохи згодом вони навіть витягли карти – у той момент молодий Ґодліман зрозумів, що вони тут надовго, – вочевидь, примудрилися втекти від завдань. Англійцю довелося залишитися на своїй гілці. Скоро через брак руху Персіваля почали бити дрижаки, а м'язи зводило судомами. Коли сечовий міхур досяг чи не максимальної напруги, чоловік витяг револьвер і застрелив усіх німців просто в маківки коротко підстрижених голів. Ось троє людей сміються, лаються та програють у карти свою платню – і за мить їх вже немає. Ґодліман уперше вбив людину, але все, про що він міг думати, було: «Я вбив через те, що хотів справити нужду».

Професор поворушився, і холод гранітної підлоги відігнав спогади. З тунелю війнуло гарячим повітрям – приїхав поїзд. З нього вийшли пасажери й почали шукати собі місця на платформі. Ґодліман дослухався розмов навколо.

– Ви слухали Черчилля по радіо? Ми в той час були в «Герцог Веллінгтон». Джек Торнтон навіть плакав, старий недоумок...

– Як я зрозумів, хлопця Кейті взяли до старовинного маєтку, і в нього навіть є власний слуга! А мій Алфі доїть корову...

– Уже так давно не подають яловичих стейків, що я навіть забув, які вони на смак!.. Дякувати Богові, хоч комітет закупівлі вина передбачив кризу та заздалегідь замовив двісті сорок тисяч пляшок...

– Так, весілля було маленьке. Усе правильно: чого зволікати, коли не знаєш, як воно буде завтра?

– І це вони називають весною! Кажуть, щорік стає тільки гірше...

– Вона знову вагітна... Саме так, від попередніх пологів минуло тринадцять років. Звідки тільки береться!..

– Ні, Пітер так і не повернувся з Дюнкерка...

Водій автобуса запропонував цигарку, але Ґодліман відмовився і витяг люльку. Хтось почав пісню:

Нам доглядач закричав:

«Вікна затуліть-но!»
«Та все рівно! – кричимо. –
Не боїмося німця!
Гей-но, Мері, не барися
задирай спідницю!»

Натовп швидко підхопив, і скоро співали вже всі присутні. Годліман теж. Уся нація ховала свій страх перед програшем у війні за непристойними пісеньками, наче хлопчак, що насвистують, коли проходять уночі повз кладовище. Професора раптом охопило почуття єдності з Лондоном та його мешканцями. Почуття це швидкоплинне, звичайно, як будь-яка масова істерія, але голос у голові вже шепотів: «Ось, ось воно. Ось за що варто боротися». Звісно, Годліман знав, наскільки фальшиве це почуття, але йому було байдуже. Він уперше за багато років відчув фізичне задоволення від людського товариства, і йому це подобалося.

Скоро почувся сигнал кінця повітряної тривоги, й усі, продовжуючи співати, вийшли сходами на вулицю. Там професор знайшов телефон-автомат і набрав номер полковника Террі: «Коли починаємо?»

Маленька сільська церква з каменю. Стародавня й дуже мила. Поруч – кладовище з дикими квітами, оточене кам'яним муром. Ця церква – може, у дещо іншому вигляді – стояла тут ще під час минулого вторгнення загарбників, тобто майже тисячу років тому. Північна стіна нефа була декілька футів завтовшки й мала два крихітні віконця – з тих пір вона зовсім не змінилася. Тоді церкви будували не тільки як притулок для душі та тіла: ті віконечка були призначені для того, щоб випускати стріли й не впускати небесне світло. Через тисячу років місцеві волонтери планували використовувати цю будівлю у випадку, якщо ворог перекинеться через канал та знову вторгнеться на британську землю.

Але в серпні 1940-го тупіт солдатських чобіт ще не лунав під дахом цієї церкви. Сонячне сяйво проливалось крізь кольорові вітражі, що пережили іконоборців Кромвеля та жадібність Генріха VIII, а звуки органа, якого ще не торкнулася ані пліснява, ані жук-точильник, зігрівали душі присутніх.

Весілля було прекрасне. Люсі, звичайно ж, була вбрана в біле, а її п'ять сестер-дружок – у сукні абрикосового кольору. Девід гордо стояв у парадній формі пілота Королівських військово-повітряних сил – він одягнув її вперше. Усі присутні співали двадцять другий псалом – «Господь – мій Пастир» під музику «Crimond».

Батько Люсі пишався нею, як пишається чоловік своєю старшою та найвродливішою дочкою, коли вона виходить заміж за хлопця у формі. Сам він був фермером, але вже хтозна-скільки не брався до трактора, бо всі свої орні землі здавав в оренду, а на решті угідь розводив скакових коней. На жаль, узимку всі пасовища доведеться переорати під картоплю. Тож батько Люсі був радше джентльменом, ніж фермером, але засмагле обличчя, широкі груди та великі грубі руки змушували інших думати, що він таки селянин. Більшість чоловіків, які сиділи біля нього, були дуже схожі між собою: здорові

мужики із червоними обличчями одягнули твідові костюми замість елегантних фраків та взули грубі черевики.

Дружки нареченої теж мали дещо однотипний вигляд: звичайні сільські дівчата. Але сама наречена – ні. Вона була схожа на свою матір: темно-руде густе волосся з чудовим блиском, овальне обличчя, широко посаджені бурштинові очі. Коли Люсі подивилася на священника своїм прямим відкритим поглядом і мовила: «Я згодна», – в останнього промайнула думка: «Господи, та вона дійсно погодилася!» Дивна думка, як для священника посеред весілля, чи не так?

Родина нареченого теж мала спільні для всіх особливості. Батько Девіда був юристом, який під професійно насупленими бровами ховав свою неймовірно чуйну душу. У минулій війні він дослужився до звання майора й усі ці військово-повітряні сили та повітряну війну вважав тимчасовими непорозуміннями, які скоро владнаються. На батька не був схожий ніхто з присутніх. Навіть його син, який стояв біля вівтаря та присягався кохати свою дружину до смерті (яка, борони Боже, може опинитися ближче, ніж здається). Усі рідні Девіда походили на його матір, яка сиділа поруч із батьком: майже абсолютно чорне волосся, темна шкіра та довга витончена постать.

Девід був найвищим у родині. Минулого року завдяки цьому він побив рекорд Кембриджського університету зі стрибків у висоту. Девід вважався вродливим юнаком. Його обличчя навіть можна було б назвати жіночним, якби не темна тінь бороди, яку він голив двічі на день. Хлопець мав довгі вії, розумний погляд (він таким і був) та якийсь надто чуттєвий вираз обличчя (хоча вразливим Девіда ніхто не вважав).

Загалом, ідилічна картина: двоє щасливих вродливих молодих людей із поважних і досить заможних родин (такі сім'ї являють собою кістяк країни) беруть шлюб у чудовій сільській церкві погожого літнього дня.

Коли молодих оголосили чоловіком та дружиною, матері й бровою не повели, а батьки удвох розплакалися.

Іще одна пара вологих від шампанського губ мазнула Люсі по щоці. Дівчина вже вкотре подумала, що це просто варварська традиція. Вочевидь, звичай цілувати наречену усім присутнім прийшов зі ще більш диких часів, коли кожен чоловік у племені мав право... Загалом, уже давно пора назовсім забути про цю дурнувату традицію.

Люсі заздалегідь знала, що ця частина весілля подобатиметься їй найменше. Якщо ще шампанське було їй до смаку, то курячі ніжки та краплі ікри на величезних шматках хліба не викликали в неї захвату, як і нескінченні фотографування, тости та масні жарти про медовий місяць. Щоправда, могло бути й гірше. У мирні часи її батько точно б улаштував усе це в Альберт-холі.

Уже вдев'яте Люсі зичили, щоб усі сімейні негаразди «були просто дрібницею», а хтось більш оригінально побажав, щоб «у садку росли не тільки квіточки». Дівчина вже втомилась потискати численні руки та вдавати, що не чує коментарів на кшталт «ох і заздритиму я Девіду сьогодні вночі». Сам наречений подякував батькам Люсі за те, що довірили йому таку чудову дочку – наче вона була якоюсь річчю в пишній обгортці, вартою лише найкращого власника. У відповідь батько дівчини проголосив щось геть нісенітне в стилі: «Я не втратив дочку, а здобув сина». Узагалі весь цей захід був неймовірно дурним, але чого не зробиш задля батьків.

Звідкись із бару підвалив далекий родич напідпитку, й Люсі ледве стрималася, щоб не здригнутися всім тілом.

– Девіде, це дядечко Норман, – познайомила вона свого уже чоловіка з родичем.

Останній важко стиснув худу долоню Девіда.

– Ну що, хлопчику, коли заступаєш на службу?

– Завтра, сер.

– Як? І медового місяця не матимеш?

– Лише одну добу.

– Та ти ж, мабуть, щойно пройшов навчання?

– Так, але я вже давно вчився літати. Ще у Кембриджі. У них не вистачає пілотів, тож я, мабуть, уже завтра матиму перший виліт.

– Ну годі вже, Девіде, – тихенько спробувала зупинити його Люсі, але на неї ніхто не звернув уваги.

– На чому літатимеш? – захоплено поцікавився дядько.

– На «спітфайрі». Учора бачив свою пташку – красуня, – Девід уже почав використовувати популярний серед пілотів сленг: пташка, ящик із крилами, бандит на другу годину. – У неї вісім кулеметів, може літати до 350 вузлів, а віражі закладає чи не в ящику з-під черевиків!

– Просто чудово! Ви, мабуть, дасте на горіхи тому Люфтваффе [\[17\]](#), еге ж?

– Ми вчора в них шістдесят одиниць збили – і лише одинадцять машин втратили, – у голосі Девіда було стільки гордості, наче він сам їх збивав. – А позавчора вони намагалися прорватися у Йоркшир – так тікали назад у Норвегію, лише п'яти блищали! А ми не втратили жоден борт!

Дядько Norman із п'яною запальністю ухопив Девіда за плече:

– Ніколи, – помпезно почав він цитувати, – так багато не були так сильно зобов'язані стільком небагатьом. Черчилль так сказав.

Девід вичавив із себе ввічливу усмішку.

– Мабуть, він мав на увазі рахунки за продовольство.

Люсі ненавиділа, коли люди перетворювали кровопролиття та руйнацію на щось банальне.

– Девіде, нам уже час переодягатися, – урвала вона їхню розмову.

В окремих машинах вони поїхали додому до Люсі, де її мати допомогла їй зняти весільну сукню та почала:

– Люба, я не знаю, чого ти чекаєш від сьогоднішньої ночі... але ти маєш дещо знати...

– Мамо, припини це, мені ніяково! – перебила її Люсі. – Ти років на десять запізнилася з цією промовою. Надворі ж 1940-й!

Мати почервоніла.

– Ну добре, люба, – м'яко погодилася вона. – Але якщо тобі треба буде з кимось поговорити...

Тут Люсі збагнула, що її матері знадобилися неабиякі зусилля, щоб наважитися на цю розмову.

– Дякую, – дівчина торкнулася її руки. – Звісно, я звернуся до тебе.

– Ну гаразд. Якщо щось знадобиться, погукай мене, – мати поцілувала дочку в щоку і вийшла.

Люсі залишилася сидіти перед дзеркалом у нічній сорочці, розчісуючи волосся. Вона вже знала, чого очікувати від цієї ночі. Приємні спогади розпалювали пристрасть. Зваблення було добре сплановане, хоча в Люсі тоді не виникало жодної підозри щодо того, що Девід міг бодай щось таке планувати.

Це трапилося в червні, за рік після їхнього знайомства на балі-маскарадї. Вони бачилися що два тижні, а ще Девід провів з родиною Люсі більшу частину великодніх канікул. Батькам вибір дівчини подобався: красивий, розумний хлопець, джентльмен із того самого прошарку суспільства, що й їхня родина. Батько Люсі казав, наче Девід дещо свавільний, але мама переконувала його, що поміщики вже шістсот років так кажуть про студентів. Мати дівчини вважала, що юнак добре ставитиметься до своєї дружини, а це найголовніше. Так ось, у червні Люсі поїхала до Девіда на всі вихідні.

Його сім'я жила у вікторіанській копії фермерського будинку вісімнадцятого століття: квадратна споруда з дев'ятьма спальнями та терасою з чудовим краєвидом на сад. Люсі більш за все вразило те, що люди, які його саджали, знали, що не доживуть до того дня, коли дерева виростуть. У домі панувала невимушена атмосфера, закохані пили пиво на терасі, насолоджуючись літнім теплом. Саме тоді Девід і розповів, що разом з іншими чотирма хлопцями з університету записався на курси пілотів військово-повітряних сил. Він хотів літати на винищувачі.

– Я непогано літаю, – казав він, – а коли війна набиратиме обертів, їм знадобиться багато пілотів. Кажуть, що цього разу вирішальні битви відбуватимуться в повітрі.

– Тобі зовсім не страшно? – тихо спитала Люсі.

– Анітрохи! – відповів юнак, а потім прикрив очі долонею та зізнався. – Дуже страшно.

Люсі подумала, що він неймовірно хоробрий, і стисла його руку.

Пізніше закохані взяли купальні костюми та пішли на озеро. Вода була чиста та прохолодна, сонце ще припікало, тому Люсі й Девід радісно хлюпалися коло берега, наче насолоджувалися останніми хвилинами дитинства.

– Добре плаваєш? – спитав він.

– Точно краще, ніж ти!

– Тоді гайда наввипередки! До острова?

Люсі затулила долонею очі й подивилася на сонце, удаючи що й не здогадується, як звабливо виглядає в мокрому купальнику. Островом хлопець назвав невеличку купку кущів та дерев, які росли ярдів за сто від берега посеред озера. Дівчина опустила руки і гукнула:

– Марш! – і попливла до острова швидким кролем.

Девід, звісно, переміг: руки й ноги в нього були набагато довшими. За п'ятдесят ярдів від острова Люсі забракло сили, тому їй довелося перейти на брас, а потім взагалі перевернутися на спину. Девід уже сидів на березі та віддихувався, наче морж. Побачивши, що дівчина втомилася, він пірнув назад, підплив до неї та підхопив під пахви, як вчать у посібниках з рятування. Тримавши Люсі під грудьми, хлопець повільно потяг її до берега.

– Мені навіть подобається, – прокоментував Девід, і дівчина засміялася, незважаючи на втому. – Знаєш, мабуть, треба тобі сказати...

– Що сказати? – Люсі й досі задихалася.

– Озеро лише чотири фути завглибшки.

– Ах ти шахраю! – вона відкинула його руки, розсміялася і підхопилася на ноги.

Девід узяв її за руку та повів на острів, де показав старий дерев'яний човен, що гнив під кущем глоду.

– Як я був малий, я плавав на цьому човні, ховаючи татову люльку, тютюн та сірники в газеті. А тут я курив.

Закохані вийшли на галявинку, щільно оточену кущами, під ногами пружно подавався мох. Люсі всілася на землю.

– Назад плистимемо повільно, – пообіцяв Девід.

– От же негідник!

Хлопець сів поруч і поцілував Люсі, а потім повільно притис до землі. Девід пестив її стегна, цілував шию – і скоро дівчина вже забула, що їй було холодно. Коли юнак ніжно поклав свою долоню на м'який горбок між її ніг, Люсі дугою вигнула спину, наче просила його притиснути сильніше. Дівчина долонями притягла його обличчя ближче та подарувала йому довгий вологий поцілунок. Девід підчепив бретельки її купальника й потягнув донизу.

– Ні, – заперечила Люсі.

Він опустил обличчя між її грудьми.

– Люсі, будь ласка...

– Ні.

Девід підвів на неї погляд.

– Може, сьогодні мій останній шанс...

Вона відкотилася та підвелася. А потім війна... благання в його погляді... палаюче молоде обличчя... запал пристрасті в неї в животі, який ніяк не вщухав... І Люсі одним рухом зняла з себе купальник і шапочку для купання. Її темне руде волосся розсипалося на плечах, і дівчина опустилася перед Девідом на коліна. Узнявши його обличчя у долоні, Люсі наблизила його губи до своїх грудей.

Цноту вона втратила безболісно й не вагаючись – може, лише трошки зарано, але почуття провини тільки додавало перчинки до приємних спогадів. Навіть якщо це й було добре сплановане

звabлення, то Люсі стала добровільною, навіть охочою, жертвою (особливо під кінець).

Дівчина почала одягатися для виходу. Того дня на острові їй не раз вдалося його вразити: вперше – коли вона хотіла, щоб він поцілував її груди, а потім – коли вона власними руками направила його у своє тіло. Вочевидь, про таке не попереджали в книжках, які він читав. Сама Люсі, як і більшість її подруг, за інформацією про секс зверталася до романів Д. Г. Лоуренса^[18]. Дівчині подобалася його «сексуальна хореографія», але не його «звуковий супровід» таких сцен. Ну не може збуджена жінка видавати нічого схожого на звуки труби, гуркіт грому чи цимбалів! Що за нісенітниця!

Девід був менш обізнаний у таких справах, але поведився дуже ніжно й отримував задоволення від того, що їй було приємно – і для Люсі це важило найбільше.

Відтоді вони повторили це тільки раз – рівно за тиждень до весілля. І саме через це посварилися. Усе відбувалося вранці в будинку її батьків, коли нікого не було вдома. Девід прийшов до Люсі в кімнату й заліз у ліжко – вона ледь не змінила свою думку щодо труб та цимбалів, але хлопець дуже швидко підскочив і закутався в халат.

– Будь ласка, не йди, – попросила дівчина.

– Хтось може повернутися.

– Нічого, я люблю ризикувати, – вона була по-ранковому тепла, і їй хотілося відчувати поруч його тіло.

– Мені неспокійно.

– Ще п'ять хвилин тому ти був абсолютно спокійний, – Люсі простягла до нього руки. – Лягай поруч зі мною. Я хочу пізнати твоє тіло.

– Господи, у тебе є хоч крапля сорому?

Усвідомивши, що Девід не жартує, дівчина страшенно розлютилася.

– Що, в біса, ти хочеш сказати?!

– Ти... У тобі немає жіночності!

– Що за маячня!

– Ти... ти поводишся наче... наче повія!

Лють просто викинула Люсі з ліжка. Вона стояла перед ним гола та кричала:

– Та що ти взагалі знаєш про повій?!

– Нічого!

– А що ти знаєш про жінок?

– Достатньо, щоб знати, як має поводитися незаймана дівчина!

– Я... я... я і була незаймана до тебе... – Люсі присіла на край ліжка і розплакалася.

Звісно, сварка на цьому закінчилася. Девід обійняв дівчину.

– Пробач, пробач мене... У мене теж, крім тебе, нікого не було. Пробач. Я не знаю чого очікувати, я дійсно трохи спантеличений... Ніхто ж нічого про це не розповідає...

Люсі шморгнула носом і потрусила головою, погоджуючись із ним. До неї тільки потім дійшло, що насправді йому було неспокійно не через те, що хтось може зайти, а через те, що за вісім днів йому доведеться сісти в хисткий літачок, здійснитися над хмарами та битися за своє життя. Дівчина пробачила йому, Девід витер їй сльози, вони вдвох повернулися під ковдру та міцно обійнялися, шукаючи підтримки в одне одного.

Пізніше Люсі розказала про сварку своїй подрузі Джоанні – щоправда, в її розповіді Девід обурився через сукню «наче у повії». Подруга її заспокоїла, мовляв, усі пари сваряться перед весіллям, особливо в останній вечір. Це ніби така собі перевірка стосунків.

Люсі була майже готова. Вона стояла перед великим дзеркалом у дещо військовому образі: прямі плечі з еполетами на жакеті, з-під якого визирала ніжна жіночна блуза. З-під високого манірного капелюшка на плечі спадали великі завитки волосся. Зараз такі часи, що занадто чепуритися недоречно, тому в моду швидко ввійшов практичний, але тим не менш елегантний стиль.

Девід чекав на неї у холі.

– Чудовий вигляд, міс Роуз, – поцілував він її.

Молоде подружжя відвезли в ресторан, щоб вони з усіма попрощалися перш ніж поїхати в готель «Клерідж», що в Лондоні, де вони, молодята, мали провести ніч. Звідти наступного дня Девід поїде в Біггін-хілл, а Люсі повернеться додому (вона поки житиме з батьками, а їхнім з Девідом котеджем вони користуватимуться тоді, коли чоловік приїздитиме у відпустку).

Молодятам довелося витерпіти ще півгодини нескінченного рукостискання і поцілунків, перш ніж їх відпустили в машину – один із кузенів Девіда позичив свою «ем-джі» з відкритим дахом. Позаду до автівки прив'язали старий черевик і бляшанки, всю машину щедро обсипали конфеті, а збоку червоною губною помадою написали: «Молодята!». Люсі і Девід сіли в авто та відїхали, радісно усміхаючись гостям, що вийшли на вулицю попрощатися. Десь за милю закохані спинилися та привели «ем-джі» до ладу.

Почало сутеніти. Фари автівки були затемнені спеціальними фільтрами через військовий стан, але Девід усе одно їхав досить швидко. Люсі було радісно та легко на душі.

– У відділенні для рукавичок є пляшка шипучки, – сказав Девід.

Люсі відкрила бардачок і знайшла там пляшку шампанського та пару келихів, загорнутих у папір. Ставало прохолодно. Корок гучно вилетів у нічну темряву. Девід підпалив цигарку, а Люсі розлила ігристе вино.

– Мабуть, запізнимося на вечерю, – зауважив чоловік.

– Та яка різниця, – Люсі передала йому келих.

Молода дружина неймовірно втомилася, їй хотілося не пити, а спати. Натомість Девід випив майже всю пляшку сам та почав насвистувати «Блюз Сент-Луїса»^[19].

Дивно було їхати під час затемнення в Англії. Узагалі до війни і не думаєш, що не вистачатиме всього того світла: ліхтарів над дверима будинків та у вікнах ферм, вогнів на шпильях кафедральних соборів, а найбільше – далекої заграви неба над містом. Та навіть якби й падало світло, то дивитися не було на що: усі дорожні вказівники прибрали, щоб заплутати німецьких десантників, яких чекали будь-

якої миті. До речі, лише за кілька днів до весілля Девіда і Люсі фермери у Мідлендс^[20] знайшли парашути, радіопередавачі та мапи. Щоправда, жодних слідів людей так і не виявили, тому всі дійшли висновку, що це просто спроба зчинити паніку серед населення. У будь-якому разі, Девід добре знав дорогу до Лондона.

Попереду був високий пагорб, але маленька спортивна машина легко його подолала. Люсі з-під важких повік дивилася в темряву попереду. Автівка почала спускатися вниз пагорбом, дорога круто звивалася. Почулося далеке ревіння двигуна вантажівки.

Шини «ем-джі» пищали на кожному повороті.

– Любий, ти занадто швидко їдеш, – м'яко зауважила Люсі.

Девід увійшов у лівий поворот, і задню частину машини занесло. Щоб не погіршити ситуацію, чоловік перейшов на нижчу передачу замість того, щоб пригальмувати. Приглушені фари підсвічували лише кущі по обидва боки від дороги. На наступному крутому повороті праворуч авто знову занесло. Здавалося, це тривало чи не вічність. Молодят крутонуло на 180 градусів – «ем-джі» поїхала задки, а потім їх закрутило знову.

– Девіде!

На небі раптом з'явився місяць, і молодята побачили вантажівку, що повільно дряпалася на пагорб. Важкий дим сріблом світився у місячному сяйві. Люсі розгледіла перелякане обличчя водія, який з усіх сил натиснув на гальма, та навіть його картузик.

«Ем-джі» знову їхала передом. Якби автівка послухалася керма, то машина молодят могла б розійтися з вантажівкою. Проте Девід сильно крутонував руль і натиснув на газ – помилкове рішення. Машини зішлись у зустрічному зіткненні.

У ворога є шпигуни, а в Британії – тільки військова розвідка. Здавалося б, і так уже достатньо м'яка назва. Але ж ні – її ще й скоротили до MI, від англійського «military intelligence». У 1940 році MI була частиною військового міністерства та росла як на дріжджах. Різні підрозділи MI мали свої номери. Наприклад, MI-9 влаштовувала втечу полонених із таборів в окупованих країнах до нейтральних зон, MI-8 прослуховувала радіопередачі ворога та була цінніша, ніж шість звичайних полків, а MI-6 відправляла агентів до Франції.

Професор Персіваль Ґодліман долучився до MI-5 восени 1940-го. Холодним вересневим ранком він приїхав у військове міністерство на Вайтхол ^[21] якраз після безсонної ночі в Іст-Енді, де він допомагав гасити пожежі після нальоту німців.

У мирні часи – коли, на думку Ґодлімана, розвідка не мала особливого значення, – у MI працювали винятково професіонали. Але зараз, як виявилось, тут було повно любителів. Професор був знайомий чи не з половиною штату MI-5. У свій перший день він зустрів юриста, з яким ходив до одного клубу, історика-мистецтвознавця, з яким колись вчився, працівника архіву з його ж університету, а також свого улюбленого письменника детективів.

О десятій ранку Ґодлімана провели в кабінет полковника Террі. Той, вочевидь, перебував на роботі вже не одну годину, бо в смітнику валялися дві порожні пачки з-під цигарок.

– Мені тепер звертатися до тебе «сер»? – привітався Ґодліман.

– Ми тут зазвичай без зайвих церемоній, Персі. Якщо хочеш, можеш називати мене «дядько Ендрю», я не проти. Сідай.

А все ж таки в рухах Террі з'явилася якась поспішність, якої точно не було під час їхньої зустрічі в «Савої». Полковник перестав усміхатися й майже не відводив очей від гори повідомлень на столі.

– Так, хлопче, я швиденько введу тебе у справи – скажімо так, закінчу лекцію, яку почав тоді за обідом, – мовив Террі, глянувши на годинник.

– Цього разу я дослухаю, – усміхнувся Годліман.

Террі підпалив чергову цигарку.

– Шпигуни Канаріса в Британії приносять мало користі, – Террі дійсно почав лекцію з того самого місця, де спинився минулого разу. Наче пройшло п'ять хвилин, а не три місяці. – Наприклад, Дороті О'Грейді – типова шпигунка: ми упіймали її, коли вона перерізала військові телефонні кабелі на острові Вайт. Свої звіти О'Грейді передавала через листи, адресовані в Португалію. Писала невидимим чорнилом, що продається у крамницях жартів.

У вересні почали прибувати нові шпигуни – їхнім завданням було добре вивчити Британію, готуючись до вторгнення. Наприклад, позначити на мапах узбережжя, до яких можна підвести судна, дороги, на які можна посадити літаки з військами, а також лінії протитанкової оборони, блок-пости та перепони з колючого дроту. Щоправда, агентів для цього завдання добирали абияк, навчали поспіхом і обладнання видавали їм мало.

Типовий приклад – четвірка, що десантувалася в ніч із другого на третє вересня. Меєр, Кібоом, Понс та Вальдберг. Кібоом і Понс приземлилися поблизу Хіта, де їх у піщаних дюнах під час високого припливу заарештував рядовий Толлервей із Сомерсетського піхотного полку, а ось останньому навіть вдалося надіслати звіт у Гамбург:

«ПРИБУВ У БЕЗПЕЦІ. ДОКУМЕНТИ ЗНИЩЕНО. АНГЛІЙСЬКИЙ ПАТРУЛЬ ЗА 200 МЕТРІВ ВІД БЕРЕГА. ПЛЯЖ ЗАКРИТИЙ КОРИЧНЕВИМИ СІТКАМИ. ПАСАЖИРСЬКІ ВАГОНИ ЗА 50 МЕТРІВ. МІН НЕМАЄ. СОЛДАТІВ МАЛО. ВАЛЬДБЕРГ».

Очевидно, що свого місцеположення він визначити не зміг. У нього навіть кодового імені не було. Підготовка в нього ніяка: він навіть не знав закону про продаж спиртного в Англії. Зайшов у паб о дев'ятій ранку та замовив кварту сидру.

Годліман розсміявся.

– Далі буде смішніше. Хазяїн сказав йому повертатися о десятій та запропонував поки оглянути їхню сільську церкву. Можеш собі уявити, рівно о десятій Вальдберг повернувся – і двоє поліцейських на велосипедах заарештували його.

– Ну просто сценарій для «І знову він!».

– Меєра узяли за декілька годин. Протягом двох наступних тижнів ми схопили ще одинадцятьох агентів – більшість із них заарештували протягом перших декількох годин їхнього перебування в Англії. Майже всіх повісять.

– Майже?

– Так, майже. Декількох передадуть у наш відділ Б-1(а). Я трохи пізніше розповім про нього детальніше. Так ось. Ще декілька агентів вирушили до Ірландії. Одним із них був Ернст Вебер-Дроль, відомий акробат, який має в Дубліні кількох позашлюбних дітей після свого турне «Найсильніша людина в світі». Його заарештували на ірландському кордоні, стягли три фунти штрафу та відправили в Б-1(а). Інший, Германн Гетц, помилково опинився в Ольстері^[22] замість Ірландії. Там його пограбували солдати Ірландської республіканської армії, через що Гетцу довелося переплисти Бойн в самій білизні, а потім проковтнути капсулу з отрутою. Із собою в нього був ліхтарик з написом «Виготовлено в Дрездені». Постає питання: якщо тих хлопців так легко узяли, нащо ж нам потрібні такі розумники, як ти? По-перше, ми не знаємо, скількох ми ще не впіймали. По-друге, треба взятися за тих, кого не вішатимуть. Ось цим і займаються у відділі Б-1(а). Але щоб усе пояснити, мені доведеться повернутися в 1936 рік.

Альфред Джордж Овенс був інженером-електриком і працював у компанії, що мала кілька контрактів із державою. У тридцятих він кілька разів бував у Німеччині, після чого добровільно сповістив Адміралтейству^[23] деякі технічні дані, що він їх зібрав упродовж своєї подорожі. Військово-морська розвідка передала досьє Овенса МІ-6, де його вирішили завербувати як агента. Приблизно в той

самий час його завербували в Абвері, про що скоро дізналися в MI-6: ми перехопили декілька листів Овенса на відому нам підставну адресу в Німеччині. Вочевидь, у того чоловіка вірності не було анітрохи – йому будь-що хотілося бути шпигуном. Наші називали його Сніжок, німці – Джонні. У січні 1939-го Сніжок отримав листа з інструкціями щодо використання радіопередавача та квитанцією з камери схову на вокзалі «Вікторія». Чоловіка заарештували на наступний день після початку війни та запроторили до в'язниці Вандсворт, залишивши йому передавач, який він знайшов у саквояжі на вокзалі. Сніжок продовжував передавати повідомлення у Гамбург, тільки тепер їх писали у відділі Б-1(а), що в MI-5. Пізніше Абвер передав Овенсу контакти двох інших німецьких агентів в Англії – і ми їх відразу взяли. Від них агент отримав шифрувальні коди та детальні інструкції передачі радіоповідомлень, що було для нас просто неоціненним надбанням. Після Сніжка були Чарлі, Веселка, Літо, Бісквіт, а тепер у нас ціла армія німецьких шпигунів, які підпорядковуються нам і яким, вочевидь, довіряє Канаріс.

У ті часи в MI-5 з'явилася мрія: якщо пощастить, то вони зможуть узяти під контроль та маніпулювати всією мережею німецьких шпигунів у Британії. Взагалі, є дві причини перетворювати шпигунів на подвійних агентів замість того, щоб їх вішати. По-перше, якщо ворог думає, що шпигун ще живий, він не присилає нового (якого ми можемо і не схопити). По-друге, маючи можливість контролювано надавати інформацію ворогові, ми можемо заплутати його стратегію.

– Звучить надто просто.

– Звісно ж, насправді це не так, – Террі відчинив вікно та видихнув на вулицю хмарку тютюнового диму. – Для того щоб така система працювала, вона має охоплювати абсолютно всіх агентів. Якщо в країні буде певна кількість справжніх агентів і їхня інформація суперечитиме тій, яку надаємо ми, то Абвер швидко про все здогадається.

– Здається, у вас тут цікаво, – резюмував Годліман.

Террі вперше за день усміхнувся.

– Ну, наші хлопці відразу тобі скажуть, що тут нелегко. Ненормований графік, стрес, розчарування. Але так, це цікаво, – він знову глянув на годинник. – А зараз я хочу познайомити тебе з одним видатним чоловіком. Ходімо до нього в кабінет.

Чоловіки піднялися сходами та пройшли кількома довгими коридорами.

– Його звати Фредерік Блоггс, і він ненавидить, коли з нього кепкують^[24]. Ми переманили його зі Скотленд-Ярду – він працював інспектором в особливому відділі. Якщо тобі знадобляться руки чи ноги, звертайся до нього. Звання в тебе буде вищим, але ми тут не звертаємо на це особливої уваги. Думаю, ти і так все розумієш.

Террі й Годліман увійшли в маленьку, майже порожню кімнату, крізь вікно якої було видно лише глуху стіну. Гола підлога без килимів. На стіні – фотографія красивої дівчини, а на вішакові для капелюха – наручники.

– Фредерік Блоггс – Персіваль Годліман, – представив їх Террі. – Ну, на цьому я вас залишу.

За столом сидів невисокий кремезний блондин. «Мабуть, він ледь не завалив відбір за зростом, коли вступав у поліцію», – подумав Годліман. Краватка в нього була якогось несамовитого кольору, але відкрите обличчя та усмішка справляли загалом приємне враження. Професор міцно потис йому руку.

– Персі, я тут якраз збирався збігати додому на обід. Може, поїдете зі мною? Моя дружина готує чудові сосиски з картоплею, – Блоггс говорив із помітним акцентом кокні.

Не те щоб Годліман дуже любив сосиски та картоплю, але все одно погодився. Чоловіки пішки дійшли до Трафальгарської площі, а далі на автобусі поїхали в Гокстон^[25].

– Я одружився з чудовою дівчиною, – повідомив Блоггс, – але готує вона геть паскудно. У мене щодня картопля з сосисками.

За вікнами автобуса пропливало місто. Минулої ночі знову бомбили, тому де-не-де досі курилися пожежі. Рятувальники та добровольці розбирали завали, заливали водою залишки пожеж та

прибирали вулиці. З напівзруйнованого будинку вийшов чоловік, притискаючи до грудей дорогоцінний радіопередавач. Ґодліман повернувся до розмови:

– Так що, будемо разом ловити шпигунів?

– Саме так, Персі.

Будинок Блоггса стояв на вулиці в лінії абсолютно однакових будинків на три спальні. У крихітних садках перед фасадом усі вирощували овочі. Місіс Блоггс виявилася тією красивою дівчиною з фото, що висіло в кабінеті чоловіка. Вигляд у неї був стомлений.

– Вона кермує машиною швидкої під час авіанападів. Так, серденько? – Блоггс пишався дружиною. Її звали Крістіна.

– Щоразу, коли я вранці їду додому, я навіть не знаю, чи буде мій дім і досі тут.

– Звісно, вона хвилюється лише про дім. Про мене – анітрохи.

На камінній полиці стояла медаль у спеціальному футлярі.

– А це за що? – спитав Ґодліман.

– Він відібрав рушницю в злочинця, який грабував пошту, – відповіла Крістіна.

– Та ви нічогенька парочка!

– А ви одружений, Персі? – спитав Блоггс.

– Удівець.

– О, співчуваю.

– Моя дружина померла від туберкульозу в 1930-му. Дітей у нас не було.

– Ми теж не квапимося. Як тут народжувати, коли світ у такому стані?

– Фреде, годі, людям це не цікаво, – урвала його Крістіна, виходячи на кухню.

Посеред кімнати стояв квадратний стіл, за яким вони обідали. Ця пара зворушила Ґодлімана – він навіть згадав Елеонору, хоча вважав, що вже давно впорався з тими почуттями. Мабуть, це все вплив війни.

Крістіна дійсно жохливо готувала. Сосиски підгоріли, і Блоггс щедро заливав їжу кетчупом. Годліман з полегшенням зробив так само.

Коли чоловіки повернулися на Вайтхол, Блоггс ознайомив Годлімана з відомостями про неідентифікованих шпигунів, які працювали в Британії.

Дані про них надходили з трьох джерел. Перше – імміграційна служба міністерства внутрішніх справ. Паспортний контроль уже давно був підпорядкований військовій розвідці. Ще з часів минулої війни велися списки іноземців, які вїхали в країну, але не виїхали, не отримали громадянства і не померли. На початку нового військового конфлікту всіх людей із таких списків викликали та розділили на три групи. Спочатку заарештували лише групу «А», але влітку 1940 року (здебільшого через галас, що зчинили журналісти) затримали і всіх решту. Декого з іммігрантів знайти не вдалося – ось вони й могли виявитися шпигунами. Відомості про них були в Блоггса.

Друге джерело – радіопередачі. Підрозділ «С» відділу MI-8 цілодобово прослуховував ефір, шукаючи будь-що, що точно не надходило від «своїх». Усі такі повідомлення передавали в Державну школу кодування та шифру, яку нещодавно перемістили з Берклі-стрит у Лондоні за місто в Блетчлі-парк. Насправді, це була зовсім не школа, а швидше клуб чемпіонів із шахів, музикантів, математиків та любителів кросвордів, які вірили, що якщо одна людина змогла винайти шифр, то інша зможе його розгадати. Усі повідомлення, що надходили з Британії, але не належали жодній із відомих служб, вважалися шпигунськими. Ті послання, які вдалося розшифрувати, теж були в Блоггса.

Третє джерело – подвійні агенти. Їхня користь була доволі сумнівною, однак завдяки інформації, яку вони отримували від Абверу, вдалося взяти кількох нових шпигунів, а також виявити одну громадянку Британії – Матильду Крафт із Борнмута^[26], яка поштою надсилала гроші Сніжку. Зараз вона перебуває у в'язниці Голлоуей.

Проте навіть подвійні агенти нічого не знали про найцінніших для німців професійних шпигунів, які точно перебували на території Британії. Були навіть докази: наприклад, хтось привіз із Німеччини передавач для Сніжка та залишив його на вокзалі. Шпигуни були або вкрай обачливі, або ж Абвер майстерно замітав сліди, але подвійним агентам німці себе не виказували.

Та все ж певні підказки таки були.

Інші джерела інформації теж брали до уваги. Спеціалісти постійно працювали над удосконаленням методів триангуляції, за допомогою яких визначають місце відправлення радіопередачі, а в MI-6 активно відновлювали мережу агентів у Європі, яку зруйнувала німецька армія.

Загалом, будь-які (навіть найдрібніші) відомості збиралися в Блоггса.

– Іноді це просто бісить, – сказав він. – Тільки погляньте на ось це.

Він витяг із теки запис довгої радіопередачі про плани Британії щодо експедиційного корпусу у Фінляндії.

– Ось це отримали на початку року. Інформація просто бездоганна. Його намагалися засікти, але просто посеред передачі він замовк – без жодної об'єктивної причини. За декілька хвилин він продовжив, але встиг закінчити, перш ніж хлопці визначили його місце перебування.

– А що таке «Привіт Віллі»?

– А ось це дуже важливо, – Блоггс спалахнув завзятістю. – Ось уривок ще одного повідомлення, недавнього. Дивіться: тут теж «Привіт Віллі». Але цього разу він отримав відповідь. До нього звертаються «Die Nadel».

– Голка [\[27\]](#).

– Цей хлопець професіонал. Дивіться, які повідомлення: стисло, лаконічно, але з усіма подробицями – і неймовірно точними.

Ґодліман уважно прочитав фрагмент другого повідомлення.

– Тут наче йдеться про ефективність бомбардування міста.

– Він проїхав Іст-Ендром. Кажу ж, професіонал.

– А що ще відомо про Die Nadel?

Ентузіазм на обличчі Блоггса згас, наче лампочка.

– Це все.

– Тобто його кодове ім'я – Die Nadel, свої повідомлення він підписує «Привіт Віллі», він украй добре інформований – і це все?

– Боюся, що так.

Ґодліман сів на краєчок столу та подивився у вікно. Під карнизом на стіні ластівки звили гніздо.

– І які шанси його упіймати?

– Ґрунтуючись на тих даних, що у нас є зараз, жодних.

Саме для таких місць винайшли слово «похмурий». Острів у формі літери J кам'яною скелею визирає з Північного моря. На мапі він схожий на шматок зламаної тростини, довга сторона якої паралельна до екватора, щоправда набагато північніше. Зігнута частина «тростини» вказує на Абердин, а зламана – погрозово стирчить у бік Данії. Острів має десять миль завдовжки. Суворе море десятки тисяч років б'ється об його скелі, але так і не може їх здолати, тому майже з усіх боків острів спадає в море стрімкими скелями без жодного натяку на пляж. А ось у чаші цієї літери J море спокійніше. За тисячі років сюди нанесло безліч піску, водоростей, деревини та камінців, які утворили півмісяць суші – щось на кшталт пляжу. Щоліта рослини, які ростуть нагорі, скидають на пляж насіння, наче багатій милостиню. Якщо зима видається не надто суворою, а весна не затримується, деякі насінини навіть примудряються пустити коріннячко, але до наступного сезону вони не доживають. Тож щороку пляж вкривається слабким поростом лише завдяки жертвам згори.

Власне, нагорі є справжня суша, яку скелі оберігають від руйнації морем. Тут вільно росте та розмножується зелень. Здебільшого це жорстка трава, якої вистачає лише на те, щоб нагодувати кількох худих овець і утримувати на місці родючу землю. Є тут і декілька кущів – усі з шипами. Вони слугують прихистком для кролів. У східній частині острова на схилі відважно тримаються кілька сосон.

На височинах росте верес. Кожні декілька років чоловік – так, не дивуйтеся, на острові живе чоловік – випалює верес, щоб дати можливість траві вирости на його місці. Проте вічнозелений кущ однаково повертається – хтозна, як йому це вдається, – та відбирає у трави якусь частину землі. Відтак чоловік знову й знову його випалює.

Кролі живуть тут, тому що народилися на цьому острові. Вівці – бо їх сюди привезли. Чоловік – бо хтось має доглядати за худобою. А ось птахи оселилися тут просто тому, що їм подобається острів. Їх тут сотні. Тисячі. Довгоногі плиски злітають угору з тоненьким «піп-піп» та падають вниз із загрозливим «пе-пе-пе», наче «спітфайри», які атакують «месершмітів». Деркачів дуже важко побачити, але неважко почути, бо їх гавкання заважає спати вночі. Ворони та мартини. Цілі хмари чайок. Навіть кілька беркутів – їх чоловік відстрілює, бо знає, що, незважаючи на статті натуралістів і всіляких науковців з Единбурга, ті сволоти полюють на його овець, а не харчуються падлом.

Частіше за все на острів навідується вітер. Зазвичай із північного сходу, з країни фіордів, льодовиків і айсбергів. Із собою він приносить неприємні подарунки у вигляді снігу, рясного дощу, холоду та туману. Хоча іноді приходять і з порожніми руками – просто для того, щоб завивати, гнути дерева, виривати з корінням кущі та здіймати піну на хвилях моря. Цей вітер просто не знає втоми – і в цьому його помилка. Якби він приходив рідко, йому б вдавалося захопити острів зненацька та принести якісь суттєві збитки. Але острів звик до вітру та навчився йому протистояти. Кролі ховаються глибоко в ущелинах, дерева ростуть уже зігнутими у потрібний бік, птахи будують гнізда в захищених місцях, трава пускає глибоке коріння, а чоловік збудував низький міцний будинок з майстерністю, накопиченою у віковій боротьбі з таким сильним потоком повітря.

Будинок сірий – кольору моря, побудований із великого каміння, має крихітні вікна та щільні двері. Він розташований на східному кінці острова, коло «зламаного» кінця палиці, на верхівці пагорба. Звісно, доводиться протистояти дощу та вітру, але це не зухвальство, а необхідність пильнувати овець. Тут є ще один будинок, дуже схожий на цей. Стоїть він на іншому кінці острова, за десять миль, біля пляжу. Там ніхто не живе. Колись там мешкав інший чоловік. Він вважав, що зможе вирощувати тут корів, картоплю та овес. Три роки

він змагався з вітром, холодом і неродючою землею, аж поки визнав, що помилявся. Це суворий острів, і тільки суворі істоти можуть тут жити: гостре каміння, жорстка трава, жилаві вівці, агресивні птахи, низенькі будинки та сильні чоловіки. Саме для таких місць винайшли слово «похмурий».

– Острів називається Штормовий, – оголосив Альфред Роуз. – Думаю, вам там сподобається.

Девід і Люсі Роуз сиділи на носі рибальського човна та дивилися в далечінь понад хвилями. Стояв чудовий осінній день, типовий для листопада: повітря холодне, але сухе й прозоре. Слабке сонце де-не-де віддзеркалювалося від хвиль.

– Я купив його в 1926 році, – продовжував тато Роуз. – Ми думали, що буде революція, і доведеться десь ховатися від робочого класу. Кращого місця для того, щоб одужати, годі й шукати.

Люсі його радість здалася підозрілою, але острів дійсно справляв враження дуже милого – увесь такий природний і свіжий. Переїзд молодят дійсно був необхідний: час розпочинати окреме подружнє життя. Переїжджати від батьків у місто, яке постійно обстрілюють, було безглуздо, особливо коли жоден із них більше не міг нічим допомогти своїй країні – і тоді батько Девіда розповів, що має острів біля узбережжя Шотландії. Це звучало занадто добре, щоб бути правдою.

– Вівці теж мої, – сказав тато Роуз. – Щовесни з великої землі приїжджають їх стригти, і грошей за продаж шерсті вистачає якраз на платню Тому Мак-Авіті. Старий Том – вівчар.

– Скільки йому років? – спитала Люсі.

– О, та десь сімдесят чи щось таке.

– Він, мабуть, доволі ексцентрична людина.

Човен зайшов у затоку, і Люсі побачила причал, а на ньому – дві фігури: чоловіка та собаки.

– Ексцентрична? А хто б не був ексцентричним, якби прожив на самоті двадцять років? Він говорить зі своїм собакою.

– Як часто ви приїжджаєте? – запитала Люсі моряка.

– Раз на два тижні, місіс. Я привожу товари, які замовляє Том, – їх небагато, а ще його пошту – її ще менше. Ви просто напишіть мені список, і, якщо це можна купити в Абердині, я привезу.

Моряк зупинив мотор і кинув Тому мотузку. Собака бігав колами навколо свого хазяїна, не тямлячи себе від радості. Люсі поставила на причал ногу та легко вистрибнула з човна. Том подав їй руку. Його обличчя було наче зшите зі шматків шкіри, а з рота стирчала люлька з кришечкою. Він був ще нижчим за неї, але мав напрочуд здоровий вигляд. Товстішого твідового піджака, ніж у нього, ще треба було пошукати. Під ним можна було розгледіти в'язаний светр, який, мабуть, сплела якась сестра. А ще старий носив картатий картузик і військові чоботи. Ніс у нього був просто величезний, червоний та вкритий судинами.

– Радий з вами познайомитися, – ввічливо привітався Том, наче Люсі була однією з десятків його ранкових гостей, а не першою людиною за два тижні.

– Тримай, Томе, – моряк передав старому картонну коробку. – Вибач, цього разу не привіз яєць, але є лист з Девону.

– О, це від племінниці!

«Ось хто зв'язав светра», – подумала Люсі. Девід і досі був у човні.

– Ну що, ви готові? – моряк зайшов чоловіку за спину.

Том і тато Роуз нахилилися до човна, щоб допомогти. Утрюх вони підняли Девіда в його візку на причал.

– Ну, якщо я зараз не поїду, то наступного автобуса доведеться чекати два тижні, – посміхнувся тато Роуз. – Будинок уже підготували, вам там сподобається. Том покаже вам острів, – він поцілував Люсі, стис плече Девіда та потис руку Тома. – Відпочиньте, побудьте декілька місяців разом, одужуйте, а потім повертайтеся. На війні знайдуться важливі завдання для вас обох.

Звісно, вони не повернуться. Не раніше, ніж закінчиться війна. Та Люсі не стала нікому поки що цього говорити. Тато спустився назад у човен, і той почав відпливати широкою дугою. Люсі махала на прощання, аж поки човен не зник за мисом.

Том заходився штовхати візок, тому Люсі взяла пакунок чоловіка. Від початку причалу на верхівку проклали довгу круту рампу, що містком нависала над пляжем. Дівчині було б важко штовхати візок угору, але Том наче анітрохи не напружувався.

Будинок був просто чудовий. Низеньку сіру будівлю захищав від вітру невеличкий пагорб. Усі дерев'яні частини дому нещодавно пофарбували, а просто біля вхідних дверей ріс кущ диких троянд. З димаря виривалися кучеряві хмарки, які швидко відносив вітер. Крихітні віконця дивилися на затоку.

– Мені подобається! – оголосила Люсі.

Усередині було прибрано, будинок нещодавно провітрили. Кам'яна підлога ховалася під товстими килимками. Усього було чотири кімнати: на першому поверсі – сучасна кухня та вітальня з каміном, а на другому – дві спальні. Одну частину будинку нещодавно переобладнали, щоб провести воду.

Одяг уже був складений у шафи, у ванні на молодят чекали рушники, а на кухні – їжа.

– Ходімо в комору, я ще дещо маю показати.

Коморою виявився звичайний сарай позаду будинку. Усередині стояв новенький блискучий джип.

– Містер Роуз казав, що його спеціально обладнали так, щоб молодий містер Роуз міг кермувати, – почав Том. – Машина має автоматичну коробку передач, а гальма та акселератор виведені на ручки на кермі, – старий наче завчив абсолютно незрозумілі для нього слова.

– Девіде, хіба це не чудово!

– Неймовірно чудово. Тільки куди мені на ньому їздити?

– Ви завжди будете звані гостем у мене – заходьте на люльку та ковточок віскі. Я давно вже чекаю на сусідів, – люб'язно запросив Том.

– Дякую, – відповіла за чоловіка Люсі.

– А це генератор, – Том розвернувся та вказав на машину. – У мене такий самий. Ось сюди треба заливати пальне. Він видає

змінний струм.

– Дивно. Зазвичай маленькі генератори видають постійний, – зауважив Девід.

– Мені казали, що так безпечніше. Сам я не дуже знаюся на цьому.

– Так і є. Якщо ось це ударить струмом, то просто відкине в інший бік кімнати, а ось постійний струм відразу вб'є.

Том вийшов із ними з сараю та став прощатися:

– Ну, ви тут влаштовуйтесь, а я маю доглядати за вівцями. А, ще забув сказати. У разі необхідності я можу зв'язатися з великою землею по бездротовому радіо.

– У вас є радіопередавач? – здивувався Девід.

– Ага, – гордо підтвердив старий. – Я офіційно стежу за ворожими літаками. У Королівському корпусі спостереження.

– І що, хоч один вже бачили?

Люсі вмить почервоніла через неприхований сарказм у голосі Девіда, але Том нічого не помітив.

– Поки що ні.

– Молодець!

Із тим Том пішов.

– Та він же просто хоче допомогти, – у голосі Люсі чувся докір.

– Багато хто хоче, – гірко відповів Девід.

Ось у цьому й полягала головна проблема.

Люсі не стала продовжувати розмову і вкатила візок зі своїм скаліченим чоловіком у їхній новий дім.

Коли Люсі попросили поговорити з психологом у лікарні, вона злякалася, що в Девіда пошкоджений мозок. Але виявилось, що справа не в цьому.

– Його голова в повному порядку, якщо не брати до уваги гематому на лівій скроні, – заспокоїв її психолог. – Але втрата обох ніг – неабияка травма, і ніхто не може передбачити, як вона вплине на психічний стан. Скажіть, чи дуже Девід хотів стати пілотом?

Люсі задумалася.

– Він боявся війни, але дуже хотів літати.

– Тоді йому знадобиться вся ваша підтримка. І витримка. Я можу передбачити лише те, що якийсь час він буде гнівливим та неприємним. Йому потрібна любов. І відпочинок.

Що б там не казав лікар, але в перші декілька місяців на острові Девіду, здавалося, все це було не потрібне. Вони з Люсі навіть не кохалися – може, чоловік чекав, поки його рани повністю загояться. Відпочинок теж був йому не потрібен: Девід присвятив увесь свій час вівчарству. Його джип із візком на задньому сидінні без упину літав островом. Чоловік будував паркани вздовж небезпечних прірв, відстрілював беркутів, допомагав Тому муштрувати молодого собаку, коли стара Бетсі почала втрачати зір, випалював верес, а весною майже кожну ніч проводив у вівчарні, допомагаючи тваринам розродитися. Якось він повалив величезну стару сосну та два тижні знімав із неї кору й розпилював на зручні полінця для каміна. Девід насолоджувався важкою фізичною працею. Щоб працювати сокирою чи дерев'яним молотком, йому доводилося міцно прив'язувати себе до візка, закріплюючи тіло на місці. З деревини чоловік вирізав дві булави та займався з ними, аж поки в Тома не з'являлося для нього іншої роботи. М'язи рук і спини в Девіда стали такі великі, що він запросто міг би виграти змагання з бодибілдингу.

Готувати, мити посуд чи прибирати чоловік рішуче відмовлявся.

Не можна сказати, щоб Люсі була нещасна. Над усе вона боялася, що Девід просто сидітиме біля каміна та гнітитиметься через свою нещасну долю. Звісно, її дещо хвилювала пристрасть, з якою він брався до роботи, але це все одно краще, ніж овочем сидіти у кріслі.

Про дитину Люсі повідомила на Різдво. Вранці вона подарувала Девіду бензопилу, а він їй – шматок шовку. На вечерю прийшов Том і приніс дикого гусака, якого вони й приготували. Після святкової вечері Девід відвіз вівчара додому, а коли повернувся, Люсі запропонувала випити скляночку бренді.

– У мене є ще один подарунок для тебе, але відкрити його можна буде лише у травні.

– Про що це ти говориш? – розсміявся він. – Скільки чарок ти пережила, поки мене не було?

– У нас буде дитина.

Він витріщив на неї широко розплющені очі, а потім хихикнув:

– Саме цього нам і не вистачало...

– Девіде!

– Господи... та коли ж це, в біса, сталося?

– Не так вже й складно здогадатися, – прикро відповіла вона. – За тиждень до весілля. Просто диво, що дитина пережила аварію.

– Ти вже ходила до лікаря?

– Та коли б?

– Тоді звідки ти знаєш?

– Та звідти, що в мене спинилися місячні, груди страшенно болять, мене нудить вранці, а мій живіт став на чотири дюйми більший, ніж раніше. Якби ти хоч іноді дивився на мене, для тебе це не стало б новиною!

– Ну гаразд.

– Та що з тобою таке? Ти ж маєш радіти!

– О, ну звичайно ж. Може, у мене народиться син і я водитиму його на прогулянки та вчитиму грати у футбол. Може, він ростиме й хотітиме бути схожим на свого батька – героя війни! Клятого безногого блазня!

– Девіде, – прошепотіла Люсі, опускаючись на коліна біля його крісла. – Девіде, будь ласка, не треба так думати. Твій син поважатиме тебе. І він хотітиме бути схожим на тебе, бо ти зміг узяти під контроль своє життя, бо ти у візку можеш робити вдвічі більше за будь-якого здорового чоловіка, бо ти мужньо та оптимістично справляєшся зі своїми труднощами.

– Годі вже твого співчуття, – урвав він. – Ти говориш, як фальшива святоша.

Люсі підвелася.

– Не вдавай, наче це моя провина. Чоловіки теж мають удаватися до засобів захисту.

– Тільки не тоді, коли треба захищатися від невидимих вантажівок у затемненні!!!

Вони обоє знали, що це вкрай слабе виправдання, і Люсі нічого не відповіла. Різдво зі свята раптом перетворилося на якусь нісенітницю. Усі ці клаптики кольорового паперу та стінах, ялинка, залишки гусака – до чого тут усе це? До чого тут її життя? Що взагалі Люсі робить на цьому нудному острові з чоловіком, який наче зовсім її не кохає? Навіщо народжувати дитину, яку вона не хоче? Чому б... Можна ж... Узагалі-то їй більше нікуди іти й більше нічого робити. Вона вже не може бути ніким, крім місіс Девід Роуз.

– Піду спати, – зрештою мовив Девід.

Він викотився на візку в коридор, виліз із крісла та задки заповз на другий поверх. Почулося, як він дотягнувся до ліжка, – потім під вагою його тіла скрипнув матрац. У куток кімнати впав його одяг, і ліжко ще раз скрипнуло, коли він влігся.

Ні, плакати Люсі не буде.

У неї промайнула думка: якщо допити цю пляшку бренді та прийняти ванну, то вранці вона, може, вже й не буде вагітна. Якийсь час жінка всерйоз про це думала, а потім дійшла висновку, що життя без Девіда, цього острова та дитини буде ще гіршим – бо буде порожнім.

Тож Люсі вирішила не плакати, не пити бренді й не їхати звідси. Вона просто пішла нагору, лягла біля свого чоловіка та почала слухати вітер, намагаючись позбутися зайвих думок. Так жінка й лежала без сну, аж поки чайки не почали вітати сірий світанок над Північним морем, який холодним світлом уповзав до кімнати. Зрештою Люсі заснула.

Прийшла весна, і всі негаразди відсунулися на потім – до народження дитини. У лютому сніг розтав, і Люсі на грядочці між дверима кухні та сараєм посадила квіти й овочі. Щоправда, ніхто особливо не сподівався, що там щось виросте. Потім жінка старанно прибрала весь будинок та оголосила, що якщо Девід знову захоче побачити чисті кімнати, то йому до серпня доведеться робити це

самостійно. Також Люсі відправила листа матері й замовила цілу купу пелюшок та приладдя для в'язання. Звісно, їй запропонували повернутися додому на пологи, але жінка була переконана: якщо вона звідси поїде, то більше ніколи не повернеться. Люсі багато гуляла островом із енциклопедією про птахів, але скоро її тіло стало надто важким для далеких прогулянок. Пляшка бренді ховалася у шафці, куди Девід ніколи не заглядав, і, коли Люсі опановувала депресія, вона дивилася на ту пляшку і думала про все те, що могла втратити.

За три тижні до наміченої дати пологів Люсі сіла в човен, щоб поїхати в Абердин. На причалі її проводжали Девід і Том. Море добряче гойдало – вона й моряк навіть побоювалися, що пологи почнуться передчасно. На щастя, Люсі безпечно дісталася берега, і за чотири тижні вона на тому самому човні повернулася на острів із дитиною.

Девід не мав жодної гадки про те, як з'являються діти на світ. Він, мабуть, вважав, що у жінок пологи проходять не важче, ніж в овець. Чоловік анічогісінько не знав про біль переймів, неймовірне розтягнення плоті, післяпологовий біль та про те, що сестри в лікарні не дозволяють навіть торкатися дитини, бо ніхто, крім них, не був належним чином навчений та стерильний, щоб це робити. Девід просто бачив, як його дружина поїхала вагітною, а повернулася вже з чудовим білим згортком, у якому лежав здоровий хлопчик.

– Назвемо його Джонатан, – сказав Девід.

Малюкові дісталася ще три імені: Альфред – на честь батька Девіда, Малкольм – на честь батька Люсі й Томас – на честь старого Тома. Проте всі називали хлопчика Джо, бо він був ще замалий як на Джонатана, а тим паче Джонатана Альфреда Малкольма Томаса Роуза. Девід навчився годувати малюка з пляшечки, допомагати йому відригнути, змінювати пелюшки та навіть гратися з ним. Іноді чоловік саджав малого собі на ноги та вдавав коника, але здебільшого він мало та якось віддалено цікавився своїм сином. У Девіда був практичний підхід – як у медсестер. Люсі ставилася до

малого зовсім інакше. Навіть Том був ближчим хлопчикові, ніж його батько. Жінка не дозволяла палити в кімнаті, де знаходився Джо, тому Том ховав свою велику люльку в кишеню, готовий годинами щось мугикати з малим, лоскотати його, допомагати купати та навіть просто дивитися, як він спить. Якось Люсі жартома спитала, чи не сумують вівці за його увагою, але старий лише відмахнувся, мовляв, вівці можуть поїсти і без нього, а він краще подивиться, як годують Джо. Том знайшов на березі шматок деревини та вирізав з неї фігурку, в яку заховав маленькі камінчики. Вийшло чудове брязкальце, яке хлопчик радісно схопив і без жодної підказки потрусив, зробивши старого абсолютно щасливим.

Девід і Люсі й досі не кохалися. Спочатку справа була в ранах, потім жінка була вагітна, потім відпочивала після пологів. Потім причини закінчилися.

– Знаєш, я вже зовсім одужала, – повідомила вона якось увечері Девіду.

– Про що це ти?

– Про пологи. У мене все загоїлося, і я знову в нормі.

– Дуже добре. Я радий, – на тому чоловік відвернувся.

Люсі почала лягати спати одночасно з Девідом, щоб він бачив, як вона переодягається. Проте він постійно відвертався. Лягаючи поруч, вона наче ненавмисне торкалася його рукою, стегном чи грудьми у недвозначному запрошенні. Проте Девід не реагував.

Люсі була переконана, що з нею все нормально: вона не просто хотіла сексу, а хотіла саме Девіда. Навіть якби на острові й був ще хтось молодший від сімдесяти, вона б однаково не спокусилася. Це не жага якоїсь німфоманки, а звичайне бажання дружини, що сумує за коханням свого чоловіка. Якось уночі вони лежали поруч без сну та слухали вітер і сопіння Джо в сусідній кімнаті. Люсі вирішила: або вони це зроблять, або Девіду доведеться пояснити свою відмову. Було очевидно, що він уникатиме цієї теми, аж поки вона не натисне, тому жінка вирішила, що з неї досить жити в цьому принизливому непорозумінні.

Люсі обійняла його за стегна та вже збиралася почати свою промову, але від шоку ледь не скрикнула. У нього була ерекція. Значить, він хотів! Бо чого б ще... Вона радісно схопилася за предмет своєї цікавості та присунулася ближче до нього.

– Девіде... – прошепотіла вона.

– Та заради Бога! – чоловік схопив її руку, віджбурнув від себе і перевернувся на бік.

Але цього разу вона не збиралася так легко відступати.

– Девіде, та чому ж ні?..

– Чорт забирай! – він відкинув ковдру, зліз на підлогу й поповз до дверей, прихопивши покривало.

– Чому? Скажи! – Люсі вже кричала, сидячи у ліжку. Джо прокинувся і заплакав.

Девід підняв порожні штанини своєї піжами та ткнув пальцем на свої культі.

– Ось чому ні! Ось!

Чоловік повернувся і спустився вниз спати на дивані. Люсі підвелася, пішла заспокоювати Джо. Малий ще довго не засинав – може, тому що Люсі й самій треба було, щоб її хтось заспокоїв. Цікаво, чи є в дитини хоч якісь думки щодо сліз на щоках матері? Може, сльози й стають першим, що усвідомлюють малюки у своєму житті? Заспівати йому Люсі не змогла, як не змогла й промуркотіти якісь нісенітниці на кшталт «усе буде добре». Натомість жінка просто притисла до себе сина та гойдала його. Джо заснув, як тільки заспокоїв матір своїм теплом і обіймами.

Люсі обережно опустила хлопчика назад у колиску та якийсь час просто стояла й дивилася на нього. Іти спати вже не було жодного сенсу. Унизу хропів Девід – йому доводилося приймати сильні ліки, інакше через біль він не міг заснути. Хотілося забратися якнайдалі від нього – кудись, де він (навіть якщо схоче) не зможе її знайти ще кілька годин. Люсі одягла штани, светр, тепле пальто та чоботи – і вийшла в темряву.

На вулиці було страшенно холодно й волого. Спустився туман. Цей острів був великим майстром паскудної погоди. Люсі вище підняла комір – їй хотілося повернутися та взяти ще й шарф, але жінка вирішила прогулятися так. Вона вирушила вперед слизькою стежкою, насолоджуючись холодом і туманом, які своїм дискомфортом допомагали хоч на дрібку полегшити той біль, що з'їдав її зсередини. Люсі дісталася верхівки скелі та почала спускатися вниз слизькою рампою, обережно переставляючи ноги. Унизу їй довелося зістрибнути на пісок, щоб пройти до моря.

Вітер, як завжди, невблаганно сварився з водою: він дражнив хвилі, налітаючи на них згори, а вода відповідала йому свистом і шипінням, навалюючись на берег. І сварка ця триватиме вічно, бо жоден із них не заспокоїться, поки є інший, і обом більше нікуди іти.

Люсі пішла вздовж лінії прибою, заповнюючи думки шумом моря, аж поки пляж не закінчився високою скелею. Далі йти було нікуди, тому жінка повернула назад. Так до ранку вона ходила берегом, аж поки зі світанком не усвідомила: таким чином Девід просто хотів продемонструвати свою силу.

Ця думка не надто їй допомогла, але Люсі не відпускала її та довго обдумувала, аж поки не витягла з неї суть, наче перлину з раковини. Можливо, холодність Девіда мала те саме коріння, що і його жага рубати дерева, самотійно роздягатися, їздити на джипі, вправлятися з булавами та жити на суворому острові в Північному морі...

Як він там казав?.. Схожим на свого батька – героя війни, клятого безногого блазня... Йому треба щось довести, щось, що здавалося б порожнім, якщо виразити це словами... Він хотів досягти чогось, що міг би отримати пілот винищувача. Проте тепер Девід був здатен лише на те, щоб вправлятися з деревиною, тими булавами та інвалідним візком. Чоловіка позбавили шансу перевірити самого себе, і він хотів довести усім: «Я все рівно перевірів себе. Дивіться, як я вмію страждати».

Життя було до нього безнадійно несправедливим. Просто відчайдушно несправедливим. Але він мав мужність пережити ті

страшні рани. Проте пишатися ними він не міг. Якби ноги йому відтяв «месершміт», то його візок став би йому військовою медаллю за мужність. Але тепер йому все життя доведеться казати: «Це сталося під час війни. Ні-ні, я не брав участі – це була автомобільна аварія. Я пройшов навчання і збирався їхати на фронт. Я вже бачив свою пташку – вона була просто чудова. Я б дуже відважно бився за нашу країну, я певен...»

Немає жодних сумнівів. Девід вважає, що так він проявляє свою мужність. Їй тепер теж доведеться бути мужньою, щоб знайти спосіб зібрати шматочки свого розбитого життя до купи. Колись Девід був добрим і люблячим. Тепер Люсі доведеться чекати, поки він знову зможе стати таким, як був колись. Доведеться шукати нові сподівання, нові цілі в житті. Інші жінки знаходили ж заради чого жити після втрати чоловіка, втрати будинків під обстрілами та навіть після того, як їхні кохані опинялися в полоні. І вона теж знайде.

Люсі підняла камінчик, занесла руку за спину та з усієї сили жбурнула його в море. Жінка не почула, як він упав – може, він і досі кудись летить навколо земної кулі, наче супутник.

– Я теж можу бути сильною! – крикнула вона, повернулася й пішла вгору рампою.

Скоро вже треба годувати Джо.

6

Будинок скидався на маєток, і певною мірою таким він і був: велика будівля з угіддями в лісистому містечку Вольдорф поблизу північної частини Гамбурга. У такому помешканні міг би жити власник шахти, успішний імпортер чи промисловець, але насправді цей будинок належав Абверу.

Усе через клімат. І навіть не той, який був тут, а той, що за двісті миль звідси на південний схід – виявилось, що там несприятливе середовище для радіосполучення з Англією.

Наземна частина будівлі була схожа на звичайний будинок, але під землею розміщувалися два бетонні бункери з радіообладнанням ціною в декілька мільйонів рейхсмарок. Усю цю систему зібрав майор Вернер Траутманн, і це була колосальна робота. У кожному бункері розташовувалося двадцять звукоізованих пунктів для прослуховування, де сиділи радіооператори. Вони могли за стилем передачі повідомлення впізнати шпигуна – як діти впізнають мамині кроки в коридорі. Обладнання для прийому сигналу розробляли надзвичайно якісно, незважаючи на всі інші параметри, а от передавачі треба було спершу зробити компактними, а вже потім – потужними. Їх зазвичай носили в невеличких валізках. Розробляли їх у компанії «Телефункен» на замовлення адмірала Вільгельма Канаріса, голови Абверу.

Сьогодні вночі в ефірі було досить тихо, тому, коли на зв'язок вийшов Die Nadel, про це знали усі. Повідомлення німця записав один зі старших операторів. Після завершення передачі останній відправив підтвердження прийому, потім швидко розшифрував повідомлення, вирвав зі свого записника аркуш і пішов до телефону. Зателефонувавши по прямій лінії в Абвер, у штаб-квартиру на Софієн-террас у Гамбурзі, оператор прочитав повідомлення та повісив слухавку. Тепер можна викурити цигарку. Чоловік

запропонував одну молодикові, що сидів у сусідній кабінці, й обидва кілька хвилин стояли біля стіни та видихали хмарки диму.

– Щось є?

– Щось завжди є, коли він виходить на зв'язок. Та цього разу небагато. Люфтваффе знову не влучили в Собор Святого Павла^[28].

– Відповіді для нього немає?

– Не думаю, що він чекає на відповіді. Той покидьок любить працювати самостійно. Він завжди такий був. Я вчив його працювати з радіо. Як тільки він усе засвоїв, то зразу вбив собі в голову, що став кращим, ніж я.

Молодик був вражений.

– Ви знайомі з Die Nadel?

– Знайомий, – підтвердив той, струшуючи попіл.

– Розкажіть про нього.

– Ну, пити з ним приблизно так само весело, як із дохлим собакою. Вихилити по чарочці – це не до нього. Думаю, він любить жінок, тільки не демонструє цього. Він наш найкращий агент.

– Дійсно?

– Безсумнівно. Кажуть, він найкращий шпигун за всю історію. Ходять чутки, наче він п'ять років працював на НКВС СРСР і став довіреною особою Сталіна... Не знаю, наскільки це правда, але Die Nadel дійсно на таке здатен. Професіонал. Він особисто знайомий із фюрером.

– Із Гітлером? Особисто?

– Колись фюрер наказував приносити йому всі звіти Голки. Не знаю, чи це досі так. Самому Die Nadel, мабуть, начхати на це. Його ніщо не може вразити. Він на всіх дивиться однаково. Так, наче думає, як саме він тебе вб'є, якщо ти зробиш хоч один неправильний рух.

– Добре, що мені не довелося його вчити.

– Маю визнати, він дуже швидко вчиться.

– Хорошим був учнем?

– Найкращим. Працював цілодобово, а коли навчився – перестав зі мною навіть вітатися. Він, мабуть, і з Канарісом забуде привітатися.

– Ach du meine Scheisse [\[29\]](#)!

– Ти чув, що всі свої повідомлення він закінчує «Привіт Віллі»?
Ось наскільки йому начхати на субординацію.

– Не може бути! «Привіт Віллі»? Ach du meine Scheisse.

Чоловіки докурили, кинули недопалки додолу й затерли ногами. Потім старший підібрав їх та сховав у кишеню, бо в бункерах забороняли курити. В ефірі було тихо.

– А ще він ніколи не підписується своїм кодовим іменем, – продовжив оператор. – Ім'я для Голки обрав фон Браун, але воно йому ніколи не подобалося. Та й сам фон Браун йому не подобався. А ти пам'ятаєш – а ні, це було до того, як тебе узяли, – Браун наказав Die Nadel їхати на літовище у Фарнборо, графство Кент, на що шпигун майже відразу відповів: «У Фарнборо, Кент, немає літовища, гімнюче. Літовище є у Фарнборо, Гемпшир. На щастя, у Люфтваффе краще з географією, ніж у тебе, придурку». Прямо так і відповів.

– Ну, його можна зрозуміти. Якщо ми тут лише припускаємося помилок, то вони там ризикують життям.

Старший насупився. Такі висловлювання зазвичай були його привілеєм, і чоловіку не подобалося, коли слухачі нав'язували свої думки.

– Мабуть, – буркнув він.

Молодший знову повернувся до своєї ролі враженого слухача.

– А чому йому не подобається його кодове ім'я?

– Die Nadel каже, що коли в кодового імені є значення, це може видати його. Але фон Браун не зважає на це.

– Значення? Голка? Що ж це означає?

Тут приймач старшого оператора щось пискнув, і молодий так ніколи й не дізнався, до чого ж там голка.

Частина друга

7

Повідомлення просто довело Фабера до сказу, бо в ньому агенту наказали зробити те, чого чоловік завжди намагався уникати. У Гамбурзі доклали чимало зусиль, щоб переконатися в тому, що шпигун отримав наказ. Фабер відправив в ефір свій незмінний виклик, але замість звичного «Приймаємо – продовжуйте» отримав: «Вирушайте на рандеву номер один».

Фабер підтвердив, що отримав наказ, передав свій звіт і спакував передавач у валізу. Після цього шпигун на велосипеді поїхав з Еритських боліт^[30], де він жив під прикриттям орнітолога, та попрямував у Блекгіт. Дорогою додому – тобто до своєї крихітної двокімнатної квартирки – Фабер обдумував, чи дійсно треба виконати наказ. В агента було дві причини цього не робити: особиста та професійна.

Професійна причина полягала в тому, що «рандеву номер один» було старим кодовим терміном, який запровадив Канаріс у 1937 році. Йшлося про те, що Фаберу слід підійти до дверей однієї крамниці між Лестер-сквер і Пікаділлі-серкус і зустрітися з іншим агентом. Німці мають впізнати одне одного за Біблією в руках. Відтак між ними мав відбутися такий діалог:

- Який сьогодні розділ?
- Тринадцятий із Книги Царств.

А потім, якщо за ними не стежать, чоловіки мають погодитися, що цей розділ «надихає». В іншому випадку один із агентів має сказати:

- На жаль, я його ще не читав.

Звісно, тих дверей, що ведуть у крамницю, вже може не бути, але не це турбувало Фабера. Він боявся, що цей код, мабуть, давали всім ідіотам, які перетнули Ла-Манш у 40-му та потрапили до рук MI-5. Звісно, німець знав, що багатьох агентів узяли: він читав статті про

їхню страту в газетах. Вочевидь, друкували ці замітки лише для того, щоб запевнити громаду, що з «п'ятою колоною» хоч якось борються. Немає жодних сумнівів, що та зелень видала всі таємниці, перш ніж померти, так що британці точно знають про старий код «рандеву». І якщо вороги прийняли повідомлення з Гамбурга, то на місці зустрічі на Фабера чекатиме цілий натовп англійців із Бібліями, які просто зараз тренуються вимовляти слово «надихає» з німецьким акцентом. Коли вторгнення в Британію здавалося вирішеною справою, Абвер розкидався професіоналами, наче непотребом. Відтак Фабер перестав довіряти наказам Гамбурга. Шпигун не повідомляв свою адресу, відмовлявся вступати в контакт з іншими агентами, змінював частоту, на якій передавав сигнали, не особливо турбуючись, що може перервати чийсь сигнал. Загалом, якби Фабер слухався начальників, то він ніколи б не прожив стільки.

У Вуличі агент опинився в щільному велосипедному русі. Зміна на фабриці боєприпасів щойно закінчилася, і жінки квапилися додому. Їх стомлена радість нагадала чоловікові про особисту причину, щоб не виконувати наказ: агент вважав, що його країна програє війну. У цій війні удача точно була не на їхньому боці. До протистояння долучилися американці та росіяни, Африка програла, італійці здалися, а союзники, мабуть, увійдуть у Францію вже цього – 1944 – року. Фабер не хотів марно ризикувати життям.

Удома шпигун сховав велосипед. Уже в себе в кімнаті, вмиваючись, Фабер раптом усвідомив, що хоче піти на рандеву. Дурний ризик без причини, але страшенно кортіло хоч чимось зайнятися. Було невимовно нудно. Усі ці рутинні звіти, спостереження за пташками, поїздки на велосипеді, нудні чаювання. Уже роки чотири агент не брав участі у жодних подіях. Здавалося, що йому взагалі нічого не загрожує – і це нервувало та примушувало реагувати навіть на вигадані нісенітниці. Фабер почувався набагато краще, коли точно знав, що саме йому загрожує та як це нейтралізувати.

Однозначно треба сходити на рандеву. Але не зовсім так, як вони очікують.

Попри війну, в лондонському Вест-Енді й досі було людно. Цікаво, а в Берліні зараз так само? На площі Пікаділлі в книжковій крамниці «Хетчердз» Фабер купив Біблію, яку сховав до внутрішньої кишені свого пальта. Було тепло, але, як завжди, трохи дощило – чоловік розкрив парасольку.

Згідно з планом зустріч відбувалася або між дев'ятою та десятою ранку, або між п'ятою та шостою вечора – кожного дня, аж поки інша сторона не прийде. Якщо протягом п'яти днів контакт між агентами не відбудеться, то треба приходити на те саме місце через день протягом двох тижнів, а потім припинити.

На Лестер-сквер Фабер прийшов у десять хвилин на десяту. Агент уже чекав на нього, стоячи на порозі тютюнової крамниці з Біблією в чорній палітурці. Він вдавав, що ховається від дощу. Фабер помітив його краєчком ока та поспіхом пройшов повз, схиливши голову. Агент був ще зовсім юнаком, мав світлі вуса й статуру людини, що любить попоїсти. Парубок читав «Дейлі Експресс» і жував жуйку. Він був одягнений у двобортний дощовик. Фабер бачив його вперше.

Пройшовши повз крамницю ще раз (цього разу з іншого боку вулиці), Фабер помітив за собою хвіст. Кремезний чоловічок в улюбленому одязі британських поліцейських – пальті та трилбі^[31] – стояв у фойє якоїсь канцелярії й уважно стежив за шпигуном крізь скляні двері. У Фабера було два варіанти. Якщо агент не знає, що за ним стежать, треба забрати його звідси та позбутися хвоста. Якщо ж цього горе-шпигуна вже взяли, то ні юнак, ні поліцейський у жодному разі не повинні бачити його обличчя.

Фабер припустив гірший варіант та підготував план.

На площі стояла телефонна будка – німець зайшов у неї і запам'ятав номер. Потім чоловік знайшов у Біблії тринадцятий розділ Книги Царств, вирвав сторінку й на полях написав: «Ідіть у телефонну будку на площі». Із цією запискою Фабер пішов в обхід Національної галереї невеличкими вуличками, аж поки не знайшов

хлопчака років десяти, який сидів на порозі та кидав камінчики в калюжу.

– Малий, ти знаєш, де на площі тютюнова крамниця?

– Ага.

– А жуйку любиш?

– Ага.

Фабер простягнув хлопчику аркуш із Біблії.

– На порозі крамниці стоїть чоловік. Якщо віднесеш йому ось це, отримаєш жуйку.

– Ну, по руках, – хлопчик встав. – А той тип – він що, янкі?

– Ага, – відповів Фабер.

Хлопчик чкурнув у напрямку площі. Німець вирушив за ним. Коли малий наблизився до юного агента, Голка спинився біля дверей будинку навпроти. Поліцейський був на своєму місці й уважно стежив – Фабер на іншому боці вулиці сховався від нього за парасолькою та вдавав, що ніяк не може її закрити. Молодий шпигун дав щось хлопчаку й пішов. На цьому Фабер завершив своє шоу з парасолькою і подався в інший від агента бік. Кинувши погляд через плече, німець побачив, як поліцейський марно шукає очима шпигуна.

Спинившись біля найближчої будки, Фабер набрав номер телефонної будки на площі. З'єднання забрало декілька хвилин, але зрештою чоловік почув низький голос:

– Алло?

– Який сьогодні розділ?

– Тринадцятий із Книги Царств.

– Він надихає.

– Так, це точно.

От дурень – навіть не знає, у якій він халепі.

– Так що?

– Мені треба з вами зустрітися.

– Неможливо.

– Але я мушу! – у голосі юнака було чути відчай. – Це згори, розумієте?

Фабер удав, що вагається.

– Ну гаразд. Зустрінемося за тиждень під аркою на вокзалі Юстон о дев'ятій ранку.

– А не можна зустрітися швидше?

Фабер повісив слухавку і поквапився в напрямку першої телефонної будки. Агент уже прямував у бік Пікаділлі. Хвоста за ним не було, тому Голка пішов за юнаком. Той спустився в метро, купив квиток до Стоквелала. Чоловік збагнув, що туди можна дістатися швидше прямим шляхом, тому вийшов на вулицю, дійшов до Лестерсквер і сів на потяг Північної гілки метро. Молодому агентові доведеться робити пересадку на станції Ватерлоо, а Фаберу – ні, тому він опиниться у Стоквеллі першим. Ну або ж вони приїдуть одночасно. Проте Голка приїхав набагато швидше – довелося чекати на юного шпигуна ще двадцять п'ять хвилин. Простеживши за ним, Фабер побачив, як той зайшов у кав'ярню.

Вештатися на вулиці в цьому районі було абсолютно ніде: жодних крамниць, вітрин, які можна б було розглядати, лавки чи парку, зупинки автобуса, стоянки таксі чи публічної установи. Безпросвітне передмістя. Фаберу довелося просто ходити вулицею туди-сюди, щоразу вдаючи, ніби він кудись цілеспрямовано простує. До того ж не можна було випускати з поля зору кафе, де молодий агент пив чай і насолоджувався тостами.

Так минуло півгодини. Юний шпигун вийшов і попрямував кудись у глиб кварталу житловими вулицями. Фабер пішов слідом за ним. Молодик нікуди не квапився, здавалося, що він повертався додому та не мав більше жодних справ на сьогодні. Хлопець жодного разу не озирнувся. Дилетант.

Нарешті юнак зайшов у будинок – звичайне біднувате помешкання, де здають кімнати. У таких живуть шпигуни по всьому світі. У даху виднілося мансардне вікно – мабуть, саме ту кімнату й винаймав агент. На верхніх поверхах зв'язок ловить краще.

Фабер пройшов повз цей будинок, уважно роздивляючись інший бік вулиці. Ага, так і є. У вікні нагорі на мить з'явилися краватка з піджаком. Шкода, обличчя не встиг розгледіти. За ним стежать. Вочевидь, агент уже ходив на рандеву вчора, і MI-5 вистежило його. Звісно, якщо він сам не працював на MI-5.

На розі Фабер завернув і пішов паралельною вулицею, рахуючи будинки. Майже точно позаду дому, що в нього зайшов агент, були руїни помешкання на дві сім'ї, в яке влучила бомба. Це добре.

Дорогою назад до станції Фабера охопило радісне хвилювання. Його хода стала пружною, а серцебиття трохи прискорилося. Чоловік почав з інтересом озиратися навкруги. Гра почалася.

Того вечора Фабер одягнувся в чорне: вовняний капелюх, светр із високим горлом, коротка шкіряна куртка пілота, штани, заправлені у шкарпетки. Усе чорне. У затемненому Лондоні він буде майже невидимим.

На місце він поїхав на велосипеді, обираючи тихі вулички з притлумленими ліхтарями. Коли Фабер дістався своєї цілі, вже пробило північ, і на вулиці не було ні душі. Він залишив велосипед за півмилі, примкнувши його замком до паркана пабу. Проте чоловік пішов не до будинку агента, а до руїн на сусідній вулиці. Там він обережно пройшов крізь засипаний уламками газон перед фасадом та увійшов у будівлю. Дверей давно не було. У задній частині будинку був інший вихід. Панувала темрява: низькі хмари повністю закрили місяць і зорі. Довелося іти намацуючи дорогу руками. Дібравшись до кінця саду поза будинком, Фабер перестрибнув через паркан і пройшов крізь два інші садки. В одній з будівель із хвилину гавкав пес.

Садок будинку, де винаймали кімнати, не доглядали. Фабер перечепився через кущ ожини, потім присів під мотузкою для білизни – добре, що тут хоч трохи було видно. Шпигун відшукав вікно кухні й дістав інструмент із лезом у формі лопатки. Замазка, що утримувала скло в рамі, де-не-де вже обсипалася. За десять хвилин безшумної роботи Фаберу вдалося вийняти скло й обережно

покласти його на траву. Перш ніж стрибати у вікно, чоловік посвітив ліхтариком, щоб переконатися, що всередині немає жодних перешкод.

У темному будинку пахло вареною рибою та засобом для дезінфекції. Перш за все Фабер відкрив замок на дверях чорного ходу – на випадок, якщо доведеться швидко тікати, – і лише потім увійшов у коридор. Тут агент знову посвітив собі крихітним ліхтариком – дуже швидко, лише на мить, за яку він розгледів низенький столик, що йому треба буде обійти, ряд палът на гачках та вкриті килимом сходи праворуч. Чоловік без жодного звуку почав підніматися сходами.

На півдорозі до другого поверху Фабер побачив смужку світла, що виднілася з-під дверей. У ту саму мить почувся астматичний кашель і звук зливу в унітазі. Чоловік двома широкими кроками дійшов до дверей і нерухомо припав до стіни. Двері відчинилися, і сходи залило яскравим світлом. У руку Фабера ковзнуло лезо стилета. З туалету вийшов старий чоловік і попрямував до своєї кімнати. Світло залишалося. На півдорозі дід щось буркнув, повернувся й пішов назад.

Точно помітить. Пальці Фабера міцно схопили рукоятку стилета. Старий не підводив напівзаплющених очей від підлоги, аж поки не дійшов до вимикача. Тут шпигун ледь його не вбив, але вчасно побачив, як дід обмацує стіну. Чоловік практично спав і нічого не бачив.

Світло згасло, і за мить старий влаштувався на своєму ліжку. Фабер знову почав дихати.

На третьому поверсі були лише одні двері. Фабер легенько їх штовхнув – зачинено. Він дістав з кишені ще один інструмент. Бачок унітаза й досі гучно набирав воду, вдало приховуючи звуки відмикання замка. Двері відчинилися, і Фабер уважно прислухався.

Почулося глибоке спокійне дихання. Голка зробив крок усередину. Юнак спав в іншому кінці кімнати, у кутку. Стояла абсолютна

темрява, тому агент обережно намацував повітря перед тим, як ступити крок, аж поки не дійшов до ліжка.

У лівій руці Фабер тримав ліхтарик, а стилет лежав у рукаві. Права рука шпигуна залишалася вільною. Спалахнуло світло ліхтарика й Фабер міцно вхопив хлопця за горло.

Юнак миттєво розплющив перелякані очі, але не міг вимовити ані звуку. Фабер осідлав молодого агента, не відпускаючи його горла, та прошепотів:

– Розділ тринадцятий із Книги Царств.

Рука Фабера трошечки послабила хватку, щоб горе-агент міг відповісти.

– Ви! – вимовив парубок, примруживши очі, в які бив яскравий промінь ліхтарика, та спробував розгледіти обличчя свого гостя. Його шия звільнилася, і він негайно її потер.

– Лежи спокійно, – попередив його Фабер. Лівою рукою досвідчений шпигун тримав ліхтарика, а в праву взяв стилет.

– Дайте мені підвестися.

– Буде краще, якщо ти залишишся лежати – так від тебе менше шкоди.

– Якої ще шкоди?

– За тобою стежили від самої Лестер-сквер. Я теж пройшов слідом за тобою аж до цього будинку. Вони не спускають очей із цієї будівлі. Хіба я можу тобі довіряти?

– Господи, мені так прикро.

– Це вони тебе прислали?

– Я маю передати повідомлення особисто. Це накази від самого фюрера, – хлопець запнувся, вимовивши останнє слово.

– То передавай свої накази.

– Мені... треба пересвідчитися, що це ви.

– І як же ти маєш у цьому пересвідчитися?

– Покажіть своє обличчя.

Фабер на мить замислився, а потім швидко блимнув на себе ліхтариком.

- Ну що? Задоволений?
- Die Nadel, – видихнув юнак.
- А ти хто такий?
- Майор Фрідріх Кальдор до ваших послуг, сер.
- Так що, мені звертатися до тебе «сер»?
- О, ні-ні, вас двічі підвищили, поки ви були на завданні, тож ви тепер підполковник.
- Їм там у Гамбурзі що, нічого робити?
- Хіба це не добре?
- Добре було б, якби я міг повернутися та призначити майора фон Брауна чистити нужники.
- Сер, можна мені тепер підвестися?
- Звісно ж ні. А ну як справжній майор Кальдор зараз відпочиває у Вандсворті, а замість нього якийсь англієць, котрий тільки й чекає, щоб подати сигнал своїм друзям у будинку навпроти?
- Згоден.
- То що там за накази від самого Гітлера?
- Сер, Рейх вважає, що цього року відбудеться вторгнення у Францію.
- Геніально. Далі?
- Є інформація, що генерал Паттон збирає Першу армійську групу США на сході Англії. Якщо це і є сили для наступу, то атака відбудуватиметься через Па-де-Кале.
- Логічно, але я не бачив жодних ознак, що війська генерала Паттона перебувають тут.
- У верхніх ешелонах влади теж є певні сумніви, але астролог фюрера...
- Хто?
- Так, сер, у фюрера є астролог. Він каже, що треба готуватися до наступу в Нормандії.
- Господи, там що, усе настільки безнадійно?
- У нього багато і більш земних радників. Я думаю, він сам вважає, що генерали помиляються, але не має ніяких аргументів,

тому використовує астролога як привід.

– Цього я й боявся, – зітхнув Фабер. – Продовжуй.

– Ваше завдання – оцінити сили війська Паттона: кількість солдатів, артилерії, повітряних суден.

– Я знаю, з чого складаються сили військ, дякую.

– Звісно ж, – запнувся юнак. – Пробачте, мені наказали підкреслити важливість цієї місії, сер.

– Ну, ти вже впорався. Скажи мені ось що: наскільки все погано в Берліні?

Агент задумався.

– Непогано, сер. Моральний настрій високий, виробництво зброї зростає щомісяця, на бомбардування британців усім просто начхати.

– Годі, пропаганду я й по радіо можу послухати.

Молодик замовк.

– Тобі є ще що сказати? Офіційне.

– Так. На період виконання цього завдання для вас створили окреме «вікно» для відступу.

– Вони дійсно вважають це завдання важливим.

– На вас буде чекати субмарина. У Північному морі, за десять миль на схід від міста Абердин. Вам лише треба викликати її на вашій звичайній частоті – і вона відразу спливе. Як тільки ви чи я повідомимо в Гамбург, що наказ отримано, субмарина почне чергування. Вона чекатиме щоп'ятниці та щопонеділка із шостої вечора до шостої ранку.

– Абердин – велике місто. У тебе є точні координати?

– Так, – хлопець почав диктувати цифри. Фабер запам'ятав.

– Це все, майоре?

– Так, сер.

– Як думаєш позбутися джентльменів із MI-5, що стирчать у будинку навпроти?

– Спробую вислизнути, – агент знизив плечима.

– Не найкращий план. Які твої дії після того, як ти передав мені накази? У тебе є вікно?

– Ні. Я маю поїхати у Веймут, вкрати там човен і на ньому повернутися у Францію.

Так, ясно, плану в нього немає. Значить, Канаріс знав, як усе закінчиться. Що ж, добре.

– А якщо британці схоплять тебе та візьмуть на тортури?

– У мене є пігулка з отрутою.

– І що, ти її з'їси?

– Скоріш за все.

– Ну, ти схожий на такого, це точно, – Фабер сперся на його груди лівою рукою, наче збирався вставати з ліжка. Долоня відчула, де саме закінчуються ребра та починається м'який живіт юнака. Фабер встромив лезо стилета під ребра вгору – просто в серце.

Очі молодого агента розширилися від переляку. Він скрикнув, але з рота не вийшло ані звуку. Тіло пробилася судом, і Фабер ще трохи надавив на стилет. Очі юнака заплющилися, і тіло завмерло.

– Ти бачив моє обличчя.

8

– Здається, ми втратили контроль, – зауважив Персіваль Годліман.

– Це моя провина, – кивнув Фредерік Блоггс.

Чоловік був виснажений. Він був таким уже рік – від тієї страшної ночі, коли вони витягли з руїн їхнього розтрощеного будинку в Гокстоні те, що залишилося від його дружини.

– Не має значення, хто винен, – швидко відповів Годліман. – Суть у тому, що на Лестер-сквер щось сталося, і ти на декілька секунд втратив Блондина.

– Думаєш, у них відбувся контакт?

– Можливо.

– Коли я знову натрапив на його слід у Стоквеллі, то подумав, що йому просто набридло і він вирішив того дня більше не чекати.

– У такому разі він би пішов туди знову вчора та сьогодні, – Годліман викладав якісь візерунки з сірників на столі – ця звичка допомагала йому впорядкувати думки. – У будинку й досі тихо?

– Абсолютно. Він не виходив уже сорок вісім годин. Це я винен, – знову повторив Блоггс.

– Та годі вже, друже, – заспокоїв його Годліман. – Це я дозволив йому втекти, щоб він вивів нас на когось іншого. І я досі думаю, що це було правильне рішення.

Блоггс нерухомо сидів за столом: руки він тримав у кишенях плаща, а на його обличчі не відбивалося жодної емоції.

– Якщо був контакт, треба негайно брати Блондина та з'ясувати, з яким завданням він приїхав.

– Так ми втратимо можливість вийти на когось дійсно небезпечного.

– Вирішуй ти.

Годліман виклав із сірників зображення церкви. Якусь мить він роздивлявся її порожніми очима, а потім витяг монетку й підкинув.

– Орел, – оголосив він. – Чекаємо ще добу.

Будинок належав ірландцю середнього віку, який був родом із села Лісдунварна, що в графстві Клер^[32]. Чоловік плекав надію, що німці виграють війну та назавжди звільнять Смарагдовий острів^[33] від гніту британців. Шкутильгаючи сходами через хворі на артрит суглоби, він збирав зі своїх орендарів щотижневу платню. Усі його думки захопила лише одна мрія: щоб платню дозволили підняти до загального ринкового рівня. Ірландець не був багатієм, він мав лише два будинки, один із яких був зовсім маленький – у ньому жив лише він. Нічого дивного, що чоловіка ніколи не бачили в доброму гуморі.

Ірландець постукав до старого, який винаймав кімнату на другому поверсі. Той завжди був радий бачити хазяїна. Щоправда, він, мабуть, зрадів би будь-кому.

– Доброго дня, містере Райлі! Може, чаю?

– Сьогодні не маю часу.

– Ну, нічого, – старий передав йому гроші. – Думаю, ви вже бачили вікно на кухні?

– Ні, я ще туди не заходив.

– О, там у вікні не вистачає одного скла. Я зтягнув діру чорною шторою, але протяг усе одно залишився.

– А хто розбив скло? – запитав власник.

– А це найцікавіше. Скло не розбите, воно собі лежить на траві. Цілісіньке. Думаю, просто замазка обсипалася – стара вже. Якщо ви дасте мені трохи замазки, я сам усе полагоджу.

«От же старий дурень», – подумав ірландець.

– Ви що, не розумієте, що нас, мабуть, пограбували?

– Це навіть не спало мені на думку, – старий був вражений.

– У кого-небудь пропало щось цінне?

– Не чув, щоб хтось таке казав.

– Я подивлюся, коли спустатимуся вниз, – хазяїн вийшов із кімнати.

– До речі, молодика, що живе нагорі, мабуть, немає, – старий вийшов за власником. – Я вже дні два його не чув.

Ірландець прийнявся.

– Він що, готує в себе в кімнаті?

– Цього я не знаю, містере Райлі.

Нагору вони йшли вже вдвох.

– Якщо він у себе, то занадто вже тихо поводитьсь, – зауважив старий.

– Що б він там не готував, це треба припинити! Жахливий сморід!

Власник постукав у двері. Ніхто не відповів. Хазяїн дістав свої ключі й відчинив замок. Старий зайшов у кімнату слідом.

– Так-так-так, – весело промовив старий сержант, – та у вас тут мрець!

Поліцейський стояв на порозі й оглядав кімнату.

– Ти щось чіпав тут, педі [\[34\]](#)?

– Нічого, – відповів власник будинку. – І мене звать містер Райлі.

Сержант проігнорував його.

– Помер не так давно. Смердить ще не зовсім огидно.

Сержант оглянув старий комод, валізу на низькому столику, пошарпаний килим, брудні штори на мансардному вікні – жодних слідів боротьби.

Поліцейський підійшов до ліжка. Мертвий юнак лежав зі спокійним обличчям і складеними на грудях руками.

– Я б припустив, що це серцевий напад, якби він не був такий молодий.

Також сержанту не вдалося знайти й упаковки з-під пігулок, щоб запідозрити самогубство. На комоді лежав шкіряний гаманець, і поліцейський роздивився його вміст. Нічого незвичайного: паспорт, талони на продукти й досить багато грошей.

– Це не пограбування.

– Він прожив у мене близько тижня, – повідомив хазяїн. – Я небагато про нього знаю. Приїхав звідкись із Північного Уельсу працювати на фабриці.

– Якби він справді був таким здоровим, як здається, його б мали забрати в армію, – сержант почав відкривати якусь валізу. – Чорт забирай! А це, в біса, що таке?

Ірландець і старий, що стояли за спиною поліцейського, поспіхом увійшли до кімнати.

– Радіопередавач, – мовив власник будинку.

– У нього кров, – зауважив старий.

– Не торкатися тіла! – гаркнув поліцейський.

– Та його ж зарізали, – не вгамовувався дід.

Сержант обережно підняв одну руку померлого й побачив маленьку пляму крові – вже суху.

– Дійсно кров. Де тут найближчий телефон?

– П'яті двері вниз вулицею, – підказав ірландець.

– Закрийте кімнату на ключ і не заходьте, аж поки я не повернусь.

Сержант знайшов потрібні двері й постукав. Відчинила жінка.

– Доброго ранку, мадам. Вибачте, але я б хотів скористатися вашим телефоном.

– Заходьте, – вона вказала на апарат, що стояв на столику в коридорі. – А що сталося? Щось цікаве?

– У будинку, що вище по вулиці, помер жилець, – повідомив поліцейський, набираючи номер.

– Його вбили? – її очі ледь не вилізли з орбіт.

– А це вже з'ясують експерти. Алло! Мені потрібен старший інспектор Джонс. Кантер говорить, – чоловік знову підвів очі на жінку. – Вибачте, чи не могли б ви зачекати на кухні, поки я звітую начальникові?

Засмучена жінка вийшла з кімнати.

– Привіт, Джонс. Тут колота рана та радіопередавач у валізі.

– Повторіть адресу ще раз, сержанте.

Кантер продиктував адресу.

– Так, це той самий, за яким стежили, тому цим займатиметься MI-5. Зайдіть у 42-й будинок і скажіть команді спостереження, що ви знайшли тіло. Я зараз повідомлю їхньому керівництву. Покваптеся.

Кантер подякував жінці, вийшов і перейшов на другий бік вулиці. Він був страшенно радий: за його тридцять один рік у поліції це

лише друге вбивство. І треба ж – воно пов'язане зі шпіонажем! Його можуть навіть підвищити до звання інспектора!

Сержант постукав у двері 42-го будинку. Йому відчинили двоє чоловіків.

– Доброго дня! Ви таємні агенти MI-5?

Блоггс приїхав одночасно з детективом-інспектором Гаррісом з Особливого відділу – вони були знайомі ще з часів роботи в Скотленд-Ярді. Кантер чекав на них, щоб показати тіло. Якусь мить чоловіки роздивлялися спокійне молоде обличчя зі світлими вусами.

– Хто він такий?

– Кодове ім'я – Блондин, – повідомив Блоггс. – Мабуть, він десантувався з парашутом декілька тижнів тому. Ми перехопили повідомлення про його рандеву з іншим агентом. Оскільки ми знали код, то простежили за ним. Сподівалися, що Блондин виведе нас на місцевого шпигуна – такі набагато небезпечніші.

– І що ж тут сталося?

– Хто ж, у біса, його знає!

Гарріс оглянув рану на грудях агента.

– Стилет?

– Або щось схоже. Дуже точна робота. Під ребра – і просто в серце. Миттєве вбивство.

– Так, не найгірша смерть.

– Хочете подивитися, як убивця опинився в будинку? – запропонував сержант Кантер.

Чоловіки спустилися до кухні й роздивилися раму та непошкоджене скло, що лежало на траві.

– Замок на дверях його кімнати відчинили відмичкою.

Блоггс і Гарріс сіли за кухонний стіл, а Кантер приготував чай.

– Це трапилося в ніч після того, як я загубив його на Лестер-сквер. Я облажався.

– Ніхто з нас не святий, – спробував заспокоїти його Гарріс.

Якийсь час усі мовчки пили чай.

- Як узагалі там у тебе справи? Зовсім до нас перестав заходити,
 - почав Гарріс.
 - Справ багато.
 - Як Крістіна?
 - Загинула під час бомбардування.
- Очі Гарріса шоковано розширилися.
- От же ти бідолаха!..
 - Сам як?
 - Брат загинув у Північній Африці. Ти знав Джонні?
 - Ні.
 - Той ще був хлопець. Пив багато. Стільки спускав на горілку, що ні копійчини не залишалося. Він так і не одружився. Хоча тепер, мабуть, і добре, що не встиг.
 - Майже всі когось втрачають.
 - Приїзди до нас на вечерю в неділю, якщо ти сам тепер.
 - Дякую, але я працюю щонеділі.
 - Приїзди, коли захочеш, – кивнув Гарріс.
- У кухню зазирнув констебль і звернувся до чоловіка:
- Можна вже пакувати докази?
- Гарріс кинув погляд на Блоггса.
- Я вже закінчив, – дав згоду той.
 - Гайда, синку, починай, – віддав наказ Гарріс.
 - Імовірно, контакт стався після того, як я його загубив, – почав Блоггс. – Мабуть, вони з місцевим агентом домовилися про зустріч тут. Проте той запідозрив пастку – ось чому він увійшов через вікно й відчинив замок відмичкою.
 - Ну якщо так, то він просто до чорта підозрілий тип, – зауважив Гарріс.
 - Може, тому він ніколи не попадався. Так ось, він увійшов до кімнати Блондина й розбудив його. Юнак мав би сказати, що пастки немає, правильно?
 - Правильно.
 - Навіщо ж тоді шпигун його вбив?

- Може, посварилися?
- Слідів боротьби немає.

Гарріс втопив свій похмурий погляд у чашку.

– Може, він зрозумів, що за Блондином стежать? І якщо ми візьмемо юнака, то він швидко заговорить.

– Якщо так, тоді це неймовірно жорстокий покидьок.

– Може, тому він ніколи й не попадався.

– Заходь. Сідай. Телефонували з МІ-6. Канаріса звільнили.

Блоггс сів.

– То це хороші новини чи погані?

– Дуже погані, – пояснив Годліман. – Зараз украй невдалий момент.

– А мені можна знати чому?

Годліман пильно глянув на нього.

– Думаю, можна. Наразі у нас сорок подвійних агентів, які передають у Гамбург дезінформацію щодо планів союзників наступати у Франції.

Блоггс присвиснув.

– Нічого собі. Я й не підозрював, що їх так багато. Тобто агенти, яких ми взяли, повідомляють ворогам, що ми наступатимемо із Шербура, а насправді – з Кале? Чи навпаки?

– Саме так. Мені подробиць теж не повідомляють, але зараз уся ця система під загрозою. Ми добре знали Канаріса та вміли його дурити. Дідько, ми ж таки знали, як це робити! А ось нова мітла може не довіряти агентам свого попередника. Крім того, нещодавно з того боку до нас перейшли декілька шпигунів. Вони могли б видати людей Абверу, якби їх не здали ще раніше. Тож Німеччина має багато причин, щоб не довіряти тим агентам, яких ми взяли.

Також можливе просочування інформації. Про нашу систему подвійних агентів знають тисячі людей. У нас є подвійні шпигуни в Ісландії, Канаді та на Цейлоні. Навіть на Середньому Сході. Минулого року ми припустилися великої помилки, коли репатріювали німця Еріха Карла. Пізніше нам стало відомо, що він

був агентом Абверу. Перебуваючи в таборі для переміщених осіб на острові Мен, він міг дізнатися про наших подвійних шпигунів – Мутта й Джеффа. А може, й про Тейта – ще одного подвійника. Отож ми зараз ходимо по тонкій кризі. Якщо хоч один путній агент Абверу дізнається про операцію «Стійкість» – кодова назва нашого плану дезінформації – усе піде під три чорти. Ми взагалі можемо програти цю клятву війну.

Блоггс доклав зусиль, щоб не розсміятися: колись від професора Годлімана жодного лайливого слова не можна було почути.

– Згори нам дали настанову, що я маю переконатися у відсутності путніх агентів Абверу в Британії, – продовжив професор.

– Ще минулого тижня ми були в цьому переконані, – зауважив Блоггс.

– Зараз ми точно знаємо, що принаймні один агент тут є.

– І він вислизнув у нас просто з-під носа!

– Доведеться його знайти.

– Малоймовірно, – Блоггс похнюпився. – Ми навіть не знаємо, у якій частині країни він працює. Гадки не маємо, як він виглядає. Його неможливо засікти під час радіопередачі – він надто вправний. Інакше ми б уже давно його впіймали. Ми навіть кодового імені його не знаємо. Із чого ми починатимемо?

– Із нерозкритих злочинів. Шпигуни завжди порушують закон. Вони підроблюють паспорти, крадуть пальне й зброю, уникають перевірки документів, проходять у заборонені зони й роблять там фотографії. А ще вбивають людей, коли ті стають їм на заваді. Поліцію точно повідомляли про такі злочини, якщо шпигун перебуває тут уже давно. Якщо ми проглянемо всі нерозкриті вбивства від початку війни, ми вийдемо на його слід.

– Ти взагалі розумієш, що більша частина злочинів так і не розкривається? – Блоггс повірити не міг, що Годліман серйозно планує цим займатися. – Ми увесь Альберт-хол^[35] завалимо тими справами!

– Значить, звуємо район пошуків до Лондона. І почнемо з убивств.

У перший же день пошуків вони знайшли те, що шукали.

Власне, потрібну справу знайшов Годліман, але він не відразу оцінив важливість своєї знахідки. Це було вбивство місіс Уни Гарден у Гайгейті в 1940 році. Жінці перерізали горло, а над тілом сексуально познувалися, хоча й не згвалтували. Труп знайшли в кімнаті її покійця з чималим вмістом алкоголю у крові. Картина злочину була зрозуміла: господиня вирішила пофліртувати з орендарем, але той захотів більшого, ніж вона могла дозволити; вони через це посварилися, і чоловік її вбив, після чого його сексуальний запал згас. Поліції так і не вдалося знайти кривдника.

Годліман уже майже відкинув теку з документами цієї справи, бо шпигуни зазвичай не скоюють злочинів статевого характеру. Проте він, як людина уважна, проглянув усі матеріали. Виявилось, що в покійної Уни Гарден на спині знайшли колоту рану від стилета, але померла жінка від рани на горлі.

Годліман кинув теку Блоггсу – вони сиділи по різні боки великого дерев'яного стола в архіві Скотленд-Ярду.

– Думаю, знайшли.

Блоггс проглянув записи.

– Стилет.

Чоловіки забрали документи з архіву та повернулися до військового міністерства. У кабінеті Годлімана на нього чекало розшифроване повідомлення. Професор без особливого інтересу проглянув записи, а потім його обличчя раптом спалахнуло радістю й він ляснув рукою об стіл:

– Це він!

– Накази отримав. Привіт Віллі, – вголос прочитав Блоггс.

– Пам'ятаєш? Die Nadel?

– Так, – Блоггс вагався. – Голка. Але тут якось небагато інформації.

– Та ти глибше дивися! Стилет же схожий на голку! Це все один і той самий чоловік! Убивство місіс Гарден, повідомлення у 1941 році,

які ми так і не змогли відстежити, рандеву з Блондином...

– Можливо... – Блоггс замислився.

– Я можу довести! Пам'ятаєш розшифровку звіту про Фінляндію, яку ти мені показував у мій перший день на службі? Ту, що складалася з двох частин? Коли передача обривалася?

– Ну, – Блоггс зашарудів паперами, шукаючи той аркуш.

– Якщо я не помиляюсь, той звіт відправляли в день цього вбивства. Б'юся об заклад, що час, коли передачу зупинили, збіжиться з часом вбивства!

Блоггс переглядав розшифровку.

– Так і є!

– Ось воно!

– Тобто він працює в Лондоні щонайменше п'ять років. А ми тільки зараз дізналися про його існування.

– Нелегко ж нам буде його впіймати, – зауважив Блоггс.

На обличчі Годлімана з'явилася хижа посмішка.

– Може, він і розумний, та я розумніший. Я зажену того покидька в глухий кут.

Блоггс не втримався і розсміявся.

– Господи, професоре, вас не впізнати!

– Ти вперше за рік розсміявся.

Човен із припасами обігнув мис і завернув у бухту Штормового острова, над яким розкинулося чудове блакитне небо. У шлюпці сиділи дві жінки: дружина моряка (з тих пір, як чоловіка призвали до армії, їй довелося перебрати на себе всі його справи) та матір Люсі. Остання була одягнена в жакет чоловічого крою та спідницю вище від коліна. Люсі зустріла її на причалі міцними обіймами.

– Мамо! Це ж треба! Який сюрприз!

– Як це? Я ж писала що приїду.

Лист, у якому вона попереджала про свій приїзд, прибув цим самим човном – мама Люсі й забула, що на Штормовий острів пошта приходиться раз на два тижні.

– Ось це і є мій онук? Який же він уже великий!

Маленький Джо – а йому вже виповнилося три роки – почервонів і сховався за мамину спідницю. Хлопчик був темноволосий, дуже милий і дещо зависокий для свого віку.

– Як же він схожий на свого батька!

– Дуже схожий, – погодилася Люсі, хоча складалося враження, що вона не надто цьому раділа. – Ти, мабуть, страшенно змерзла, ходімо швидше у дім. А що це на тобі за спідниця?

Вони взяли коробки, що прибули човном, та почали підніматися рампою на скелю. Дорогою мама без упину теревенила:

– Це така мода, серденько. Заощаджуємо тканину. І в нас там не так холодно, як тут! Страшений вітер! Думаю, нічого страшного, якщо я лишу валізу на причалі? Її ж тут нікому поцупити! Джейн заручилася з американським солдатом – дякувати Богу, він хоча б білий. Він із місцевості, що зветься Мілуокі, і не любить жуйок. Милий хлопець. Тож мені залишилося видати заміж ще чотирьох дочок. А я казала, що твій батько став капітаном Громадянської оборони? Він опівночі чергує містом і чатує на німецьких парашутистів. А в будинок дядька Стівена влучила бомба – і я навіть

не знаю, що він тепер робитиме. Може, йому компенсують збитки за військовими законами чи ще щось.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

К Е Н
Ф О Л Е Т Т

В У Щ К О
Г О Л К И

Примітки

1

Затока Північного моря на східному узбережжі Англії. (*Тут і далі прим. пер.*)

[Повернутися](#)

2

Протока між материковою частиною Європи (Франція) і островом Велика Британія, найвужча частина Ла-Маншу.

[Повернутися](#)

3

Державне відомство британської контррозвідки.

[Повернутися](#)

4

Система постійних німецьких укріплень на заході Німеччини.

[Повернутися](#)

5

На північ від центра Лондона.

[Повернутися](#)

6

Район на околицях Західного Лондона.

[Повернутися](#)

7

Інший район Лондона, який розташований ближче до центра.

[Повернутися](#)

8

Англійська письменниця ХХ століття. Відома завдяки численним жіночим романам.

[Повернутися](#)

9

Один із найвідоміших лондонських діалектів.

[Повернутися](#)

10

Кинджал з гострим вузьким клинком.

[Повернутися](#)

11

Орган армійської розвідки та контррозвідки Німеччини в 1928–1945 рр.

[Повернутися](#)

12

Плантагенети – гілка Анжуйської династії, до якої належав король Генріх II.

[Повернутися](#)

13

Історик, який під час війни відповідав за евакуацію картин.

[Повернутися](#)

14

Британський філософ, логік і громадський діяч.

[Повернутися](#)

15

Лорд Вултон – міністр харчування під час Другої світової війни. Пиріг, названий на його честь, вперше проготували в ресторані «Савой» через нестачу продуктів для звичних страв.

[Повернутися](#)

16

Винахідник ручної вогнепальної зброї.

[Повернутися](#)

17

Німецькі повітряні сили.

[Повернутися](#)

18

Англійський письменник. Деякі його книжки певний час були заборонені через їх «непристойність».

[Повернутися](#)

19

Одна з найвідоміших блюзових композицій.

[Повернутися](#)

20

Середня частина Британських островів.

[Повернутися](#)

21

Вулиця в центральній частині Лондона.

[Повернутися](#)

22

Північна частина Ірландії, більшість графств якої входять до складу Британії.

[Повернутися](#)

23

Найвищий орган управління та командування морськими силами в Британії.

[Повернутися](#)

24

Джо Блоггсом називають пересічного британця.

[Повернутися](#)

25

Один із центральних районів Лондона.

[Повернутися](#)

26

Британське місто на узбережжі Ла-Маншу.

[Повернутися](#)

27

У перекладі з німецької.

[Повернутися](#)

28

Один із символів Лондона.

[Повернутися](#)

29

От же ж дідько! (нім.)

[Повернутися](#)

30

Низовинні смуги морського узбережжя, які затоплює лише під час дуже високих припливів.

[Повернутися](#)

31

Фетровий капелюх із низькими крисами.

[Повернутися](#)

32

Західне узбережжя Ірландської Республіки.

[Повернутися](#)

33

Ідеться про Ірландію.

[Повернутися](#)

34

Зневажливе звертання до ірландців, які жили в Англії.

[Повернутися](#)

35

Концертний зал, що вміщує близько 9500 глядачів; одна з найбільш упізнаваних будівель у світі.

[Повернутися](#)